

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

LINDA MIHELIC

Mentorica:izr. prof. dr. LJUBICA JELUŠIČ

NOGOMETNI NAVIJAČI KOT VARNOSTNI PROBLEM
SODOBNE DRUŽBE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2003

KAZALO

1	UVOD.....	3
2	METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR PROUČEVANJA	5
2.1.	CILJI PROUČEVANJA	5
2.2.	HIPOTEZE	5
2.3.	METODE.....	6
2.4.	STRUKTURA NALOGE.....	6
2.5.	OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV.....	7
3	NOGOMETNI NAVIJAČI	8
3.1.	STRUKTURA NAVIJAŠKIH SKUPIN.....	10
3.2.	NAVIJAŠKI RITUAL.....	12
3.3.	VRSTE NAVIJAČEV	13
3.4.	NOGOMETNI NAVIJAČI KOT VARNOSTNI PROBLEM	15
4	ZGODOVINA NASILJA NA NOGOMETNIH TEKMAH.....	17
4.1.	SVET	17
4.2.	SLOVENIJA.....	25
4.3.	VZROKI ZA NASILJE	27
4.4.	UKREPI ZA PREPREČITEV NASILJA	29
5	ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI NA STADIONIH IN OKOLICI.....	34
5.1.	NOGOMETNI KLUB	35
5.2.	NACIONALNA NOGOMETNA ZVEZA	38
5.3.	EVROPSKA NOGOMETNA ZVEZA.....	41
5.4.	MEDNARODNA NOGOMETNA ZVEZA.....	43
5.5.	POLICIJA.....	45
6	SKLEP	49
7	LITERATURA.....	52
7.1.	SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE	52
7.2.	ČLANKI	52
7.3.	DOKUMENTI	55
7.4.	INTERVJUJI	56
8	PRILOGE.....	57

1 UVOD

Nogomet, ki je danes najmnožičnejši šport na svetu, tako po številu igralcev in funkcionarjev kot po številu navijačev, se je že v svojih zametkih izkazal za dovolj privlačno igro, ki je privabljala množice ljudi na igrišče in ob rob igrišča. Pravo navijaštvo pa se je vendarle začelo šele z ustanovitvijo navijaških skupin, sprva na britanskem otoku, kasneje pa se je ta trend nadaljeval še v ostalih državah Evrope in drugih delih sveta.

Danes si je nogometni spektakel nemogoče zamišljati brez navijačev, saj so na nogometnih stadionih postali nepogrešljivi del dogajanja. Celotni igralci sami priznavajo, da veliko raje in lažje igrajo pred polnimi tribunami in ob podpori množice navijačev, ki jih dodatno motivirajo za igro proti nasprotniku in se ob zmagah veselijo in proslavljajo z njimi.

A ta šport, ki na eni strani združuje množice ljudi in pripadnike različnih narodov, kultur, religij, ras, starosti in življenjskega standarda, je lahko po drugi strani tudi vir konfliktov med navijači in privrženci različnih rivalskih klubov. Ti konflikti so lahko večje ali manjše razsežnosti, od verbalnih do fizičnih obračunov na tribuni ali na ulici, in imajo najrazličnejše posledice, od prask, modric, manjših ali resnejših poškodb ljudi kot objektov do najhujših, človeških žrtev. Teh je bilo v povezavi z nogometom precej. Nasilje na nogometnih stadionih se je povečevalo iz obdobja v obdobje, vrhunec pa je doseglo s pojavom huliganizma v šestdesetih letih v Angliji, ki se je kasneje razširilo še v druge države. Danes se s tem problemom soočajo v mnogih državah po svetu, kjer se igra nogomet.

Povečanje nasilja in resnost posledic neredov je k proučevanju tega problema pritegnilo mnoge sociologe, psihologe in druge strokovnjake, da bi ugotovili vzroke in razloge za pojav in širitev tega pojava. Nekateri so bili pri tem bolj, drugi pa manj uspešni. Razvite so bile mnoge teorije, a večina je bila zaradi pomanjkljivih dokazov kritizirana in nazadnje zavržena.

Tudi mediji so se odzvali na povečanje nasilja in pojav huliganizma. Njihovo poročanje se je še bolj usmerilo na takšne izgrede, saj so smatrali, da je javnost potrebno opozoriti na destruktivna dejanja, ki jih povzročajo navijači. Mnogokrat so v tem celo pretiravali s prikazovanjem strašnih prizorov in senzacionalističnimi nazivi in primerjavami z barbari, živalmi in podobno, kar je v javnosti vzbudilo še večji strah in

paniko. Nasilneži pa so svoja nadaljna dejanja opravičevali s podobo, ki so jo o njih ustvarili mediji, češ, če ste nas že označili za take, se tako pa tudi še obnašajmo.

Nogometni in drugi organi, ki sodelujejo pri zagotavljanju varnosti v času nogometnih tekmovanj, so se skozi desetletja borili, da bi vsaj zmanjšali nasilje na nogometnih tekmah, če ga že ne morejo preprečiti, kar jim je v manjši ali večji meri uspevalo, dokler izgredniki niso našli novih načinov za izvajanje svojega nasilniškega rituala. Ta problem je videti kot začaran krog, ki pa ga bo nekje potrebno presekati, da nogomet ostane to, kar je - šport množic ali, z drugimi besedami, najpomembnejša postranska stvar na svetu.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR PROUČEVANJA

2.1. CILJI PROUČEVANJA

V zahodnoevropskih državah, kjer je že uveljavljena tradicija proučevanja nogometne tematike, obstajajo posebne institucije ali oddelki, ki se ukvarjajo z nasiljem v nogometu, še posebno z nasiljem navijačev na nogometnih tekmah. Strokovna javnost se je osredotočila na ta problem in svojo pozornost še povečala z naraščanjem tega nasilja ter s pojavom organiziranega nasilja, ki se imenuje nogometni huliganizem.

V svoji nalogi bom v kronološkem zaporedju pregledala razvoj navijaškega nasilja na nogometnih tekmah in ugotavljala vzroke za tako vedenje navijačev in gledalcev ter ukrepov, ki so bili sprejeti za preprečevanje nasilja na stadionih in v njihovi okolici.

V Sloveniji je nogomet postal deležen večje pozornosti po osamosvojitvi države in osnovanju lastnega ligaškega tekmovanja ter reprezentančne vrste, predvsem pa po uspehih klubov in reprezentance v mednarodnih tekmovanjih, zaradi katerih se je povečal tudi obisk na nogometnih tekmah. S tem pa so se povečale tudi zahteve glede varnosti v času nogometnih tekem na stadionih in v njihovi okolici. Eden od ciljev moje naloge je torej ugotoviti, na kakšen način odgovorni organi in osebe zagotavljajo varnost udeležencev v času nogometnih tekem.

2.2. HIPOTEZE

Vzroki za neredne navijačev ali gledalcev so odvisni od posamezne države in njene kulture, tradicije in sprejemanja nasilja kot družbenega vedenja.

V primerjavi z ostalimi evropskimi državami v Sloveniji obstaja manjša verjetnost incidentov večjega obsega in pojava huliganizma, ker navijaštvo in navijaško nasilje pri nas nimata tako dolge tradicije.

Za varnost na nogometnih stadionih in v njihovi okolici je potrebno dobro sodelovanje med nogometnimi klubi, nogometnimi zvezami, varnostnimi organi ter skupinami organiziranih navijačev.

2.3. METODE

V svoji nalogi sem uporabila kombinacijo metod. Najprej sem analizirala strokovne članke in publikacije o tej problematiki in ugotavljala spremembe v vedenju in nasilju navijačev skozi zgodovinska obdobja ter razlike in podobnosti med državami. Analizirala sem tudi članke v športnih časopisih, predvsem tiste v športnem dnevniku Ekipa, ki so opisovali navijaške izgrede v Sloveniji in v svetu.

Intervjuvala sem predstavnike nogometnega kluba, nogometne zveze in policije o organizaciji nogometnih tekem in zagotavljanju varnosti na stadionih. Intervjuvala sem tudi nogometne navijače.

Uporabila sem tudi metodo opazovanja s sodelovanjem na nogometni tekmi, kjer sem bila na tekmah Slovenija - Jugoslavija v Ljubljani (28.03.2001) in Jugoslavija - Slovenija v Beogradu (05.09.2001) med organiziranimi slovenskimi navijači v vlogi aktivnega navijača, na tekmi Olimpija - Maribor v Ljubljani (19.09.1999) med mariborsko navijaško skupino Viole, na tekmi Olimpija - HIT Gorica v Ljubljani (09.05.1999) med novogoriškimi navijači, na tekmah Slovenija - Albanija (18.08.1999), Slovenija - Gruzija (04.09.1999), Slovenija - Ukrajina (13.11.1999), Slovenija - Savdska Arabija (03.06.2000), Olimpija - Primorje (19.05.1999) in Olimpija - Maribor (26.05.1999) med gledalci na bežigranskem stadionu in na tekmi Hrvaška - Slovenija v Zagrebu (27.03.2002) med gledalci.

2.4. STRUKTURA NALOGE

Osrednja tema moje naloge so nogometni navijači, posebno tisti, ki v času nogometnih tekmovanj ustvarjajo nasilje na samih stadionih kot tudi v njihovi okolici in pomenijo grožnjo varnosti vseh osebam, ki se v tem času nahajajo v njihovi bližini, zato je tudi moja naloga razdeljena na tri dele - navijače, nasilje in varnost oziroma zagotavljanje varnosti.

V prvem poglavju podrobneje opredeljujem nogometne navijače, predstavljam strukturo navijaških skupin in navijaški ritual ter ugotavljam razlike med navijači in gledalci kot tudi med samimi navijači, ker niso vsi nasilni in ne ogrožajo ostalih udeležencev v času nogometnih tekem.

V drugem poglavju opisujem razvoj in vrste nasilja na nogometnih stadionih in v njihovi okolici v svetu in v Sloveniji, ugotavljam vzroke in razloge za ta pojav in njegovo širitev, vpliv medijev na navijače in njihove nasilniške dejavnosti ter

predstavljam ukrepe, ki so jih različni organi, ki sodelujejo pri organizaciji tekem in zagotavljanju varnosti vseh prisotnih v času tekem, sprejemali in izvajali, da bi nasilje navijačev preprečili ali ga vsaj omejili.

V tretjem poglavju še podrobneje opisujem te ukrepe po posameznih nogometnih organizacijah in organih ter ostalih organih, ki še sodelujejo pri organizaciji nogometnih tekmovanj in zagotavljanju varnosti udeležencev v času tekem na stadionih in v njihovi okolici.

2.5. OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

Nogometni navijači¹ so v širšem² smislu vse osebe, ki prihajajo na nogometne tekme in na njih aktivno sodelujejo pri navijanju. Običajno nosijo navijaška oblačila, kot so dresi, navijaške majice, čepice, klobuki, šali, in pri navijanju uporabljajo različne navijaške rekvizite, kot so zastave, bobni, trakovi, baloni in podobno. V ožjem³ smislu pa so nogometni navijači samo tisti, ki so člani organiziranih navijaških skupin. Ti vnaprej načrtujejo navijaško koreografijo, ki jo potem izvedejo na sami tekmi.

Navijaško nasilje je neposredno rušenje fizične in moralne integritete udeležencev nogometne tekme in drugih oseb ter poškodovanje in uničenje simbolov, predmetov in objektov (Lalić, 1993: 215).

Varnost je strukturna prvina obstoja in delovanja posameznika, družbe/države in mednarodnega sistema. Pri vseh treh entitetah gre za to, da si v ogrožajočem okolju prizadevajo zagotoviti stanje varnosti oziroma uravnoteženega medsebojnega obstoja v ožjem in širšem okviru (Grizold, 1999: 1-2). Štirje temeljni konceptualni okvirji pa so: individualna varnost, nacionalna varnost, mednarodna varnost in globalna varnost.⁴

Varnostni problem nastane, ko je ravnotežje oziroma stanje varnosti med omenjenimi entitetami porušeno in novo stanje pomeni grožnjo varnosti na regionalnem nivoju, državnem nivoju, mednarodnem nivoju ali globalnem nivoju.

---

¹ 18 milijonov ljudi se prišteva med nogometne navijače, od tega ena tretjina v Angliji in Walesu (Green, 1999: 20).

² To definicijo najpogosteje uporabljajo mediji.

³ To definicijo uporabljajo navijači.

⁴ Leksikon Cankarjeve založbe, 1998:1124.

3 NOGOMETNI NAVIJAČI

Nogometni navijači so danes nedvomno sestavni del nogometne tekme. Kot najaktivnejši del občinstva s svojim navijanjem skozi celo tekmo poskušajo vplivati na dogajanje na igrišču ter pritegniti pozornost ostalega občinstva in medijev. Ravno v medijih⁵ pa je prevečkrat mogoče opaziti zmotno enačenje gledalcev z navijači. Čeprav imajo oboji nekaj skupnih točk, obstajajo med njimi tudi pomembne razlike, ki se jih ne sme zanemariti in jih bom pojasnila s pomočjo Lalićeve definicije nogometnih navijačev. Po njegovem mnenju so za navijače značilne naslednje "lastnosti"⁶ (Lalić, 1993: 46):

- izražanje interesa za spremljanje nogometa,
- močnejša intenziteta identificiranja s klubom,
- pripravljenost pomagati klubu,
- zbrani so na določenih delih tribun,
- poskušajo vplivati tudi na ostale navijače ter drugo občinstvo, da sprejme njihove oblike navijanja.

Interes za spremljanje nogometnih tekem je prisoten pri obeh skupinah - gledalcih in navijačih. Vendar gledalci na tekme prihajajo z namenom, da bi videli in uživali nogometni spektakel, medtem ko navijačem odhod na tekmo pomeni predvsem druženje z ostalimi navijači,⁷ predstavitev navijaške skupine in koreografije, ki jo pripravljajo⁸ pred vsako tekmo in na ta način izkazujejo podporo klubu.

Identificiranje s klubom je pri gledalcih šibko, saj ponavadi na tekme prihajajo le v času derbijev,⁹ ko pričakujejo dobro predstavo na igrišču, ali ko domači klub igra uspešno. Navijači pa svoj klub podpirajo tako ob zmagah kot porazih, poleg tega v

---

⁵ V to sem se prepričala pri prebiranju člankov.

⁶ Te značilnosti sem v empiričnem smislu preverila tudi na tekmah, na katerih sem bila in so omenjene pri metodah proučevanja, in v pogovoru z vodstvom navijaške skupine Green Dragons.

⁷ Južnič (1993: 156) ta pojav opredeljuje kot "posebno vrsto sociabilnosti". Meni, da se "navijači čustveno praznijo v svoji privrženosti in identifikaciji s klubom. To je lahko zelo trdna in pomembna identifikacija, ki presega ljubiteljstvo do igre ali moštva in se kaže na ravni privrženosti mestu, iz katerega je moštvo" (Južnič, 1993: 156).

⁸ Obsežnost priprav je odvisna od pomembnosti tekme in atraktivnosti nasprotnika ter tradicije rivalstva z nasprotnikovo navijaško skupino (iz pogovora z vodstvom navijaške skupine Green Dragons).

⁹ Derbi je dvoboj krajevnih ali vodilnih tekmecev (Leksikon Cankarjeve založbe, 1998: 190). Na takih tekmah se odloča o prestižu in moči nasprotnikov, pomembna je tudi tradicija tekmovanja in rivalstva med tema dvema tekmececa. Poznamo mestni (npr. Lazio in Roma v Italiji, Crvena zvezda in Partizan v Srbiji), lokalni (npr. Gorica in Primorje v Sloveniji), državni derbi (npr. Maribor in Olimpija v Sloveniji).

večjih ali manjših skupinah, odvisno od finančnih¹⁰ sredstev, dolžine potovanja, atraktivnosti nasprotnika ter pomembnosti tekme, potujejo na gostovanja, kar ni značilnost gledalcev, saj ti praviloma obiskujejo le domače tekme. Gledalci običajno poraza svoje ekipe ne doživljajo tako čustveno kot navijači, ki se poistovetijo z igralci in klubom. Nogometni navijači se ne samo "identificirajo s klubom, za katerega navijajo, ampak ta postane simbolično del njihove identitete" (Giulianotti in drugi, 1994: 101). To se izraža v njihovem stilu oblačenja, vedenja, druženja s podobno mislečimi tudi v času, ko ni tekem. Klub in navijaška skupina postaneta njihov del življenja, kateremu posvečajo večino prostega časa ali ves prosti čas, kar vodi k nastanku navijaške subkulture.¹¹ Subkulture nastanejo v primeru, ko posamezniki v obstoječi kulturi iz različnih razlogov ne morejo zadovoljiti svojih potreb in se ne morejo ali nočejo identificirati s simboli, ki jih ta kultura določa, subkultura pa jim to identifikacijo omogoča.¹²

Gledalci večinoma na tekme prihajajo zaradi lastne želje in užitka, ki jim ga tekma lahko nudi. Pri njih ni pretirane želje po nudenju pomoči klubu, saj običajno klubu v krizi in po slabih rezultatih ekipe obrnejo hrbet. Navijači pa klubu stojijo ob strani v dobrih in slabih časih ter z vzklikanjem ali napisi na transparentih izražajo svoje nezadovoljstvo proti osebam, za katere menijo, da želijo škodovati klubu. V Sloveniji je največ pozornosti vzbudil bojkot tekem navijaške skupine Green Dragons, ki so na ta način želeli opozoriti na slabo vodenje v klubu Olimpija iz Ljubljane.¹³

Navijači se za razliko od gledalcev vedno nahajajo na istem delu tribun, največkrat izza enih od nogometnih vrat. V mnogih primerih ta del stadiona postane njihov zaščitni znak in teritorij, kamor nima dostopa nihče drug razen določene navijaške skupine. Če hoče kdo kljub temu - največkrat so to nasprotni navijači, ki želijo izzvati domačo navijaško skupino in ukrasti kakšen transparent, šal ali zastavo, ki kasneje služi

---

¹⁰Navijači se večinoma financirajo sami ali s pomočjo sponzorjev, klub pa poskrbi za vstopnice po znižani ceni in po dogovoru za prevoz na gostovanja (iz pogovora z vodstvom navijaške skupine Green Dragons).

¹¹Peter Pavlin, vodja navijaške skupine Green Dragons, je v intervjuju dejal (Nejedly,2000: 25): "Organizirano navijaštvo je pač del igre oziroma naša skupina je del ljubljanske subkulture, del družbe. Takšne skupine so povsod po večjih mestih v Evropi in močno vplivajo na družbeno in športno življenje."

¹²Lalić (1993: 19) ugotavlja, da "navijaškemu subkulturnemu stilu sledi na stotine, tisoče mladih, ki navijanje opredeljujejo kot pomemben, mnogi celo kot najpomembnejši del življenja".

¹³Bojkot je trajal kar leto in pol (obširneje o tem v Ekipa,28.10.1999: 22; Ekipa, 30.10.1999: 5; Ekipa, 30.3.2000: 3).

kot trofeja in provokacija - vdreti na ta prostor, se vname prepir in pretep, saj jim domača navijaška skupina ne dovoli, da bi nasprotniki dosegli svoj namen.¹⁴

Navijači se že nekaj dni pred tekmo, običajno na sestankih, dogovorijo o načinu navijanja na posamezni tekmi.¹⁵ Na dan tekme se že kakšno uro pred začetkom prireditve zberejo na določenem mestu, od koder organizirano odidejo na stadion in med potjo prepevajo in vzklikajo razne slogane, medtem ko gledalci na tekme odhajajo posamezno. Med tekmo ves čas navijajo in poskušajo stimulirati še ostali del publike, da skupaj z njimi navija in pomaga svoji ekipi do zmage. Takoj po koncu tekme gledalci zapustijo stadion, navijači pa običajno ostanejo še nekaj časa na njem, posebno v primeru zmage, da jo družno proslavijo, včasih pa tudi iz varnostnih razlogov, da ne bi prišlo do spopadov z nasprotno navijaško skupino.¹⁶

3.1. STRUKTURA NAVIJAŠKIH SKUPIN

Navijači združujejo svoje interese - primarno je to pomoč klubu - v navijaški skupini,¹⁷ katere ime se običajno navezuje na klub ali kraj bivanja. Lalić (1993: 117) meni, da so "navijaške skupine neformalne oblike zbiranja mladih". Na ta način naj bi zadovoljevali potrebe in interese, ki jih ne morejo zadovoljiti v okviru formalnih organizacij, zato nadomestila iščejo drugje in eno od njih je navijaška skupina, katerim se pridružujejo vse mlajši in mlajši.

Motivi¹⁸ za pridružitve navijaški skupini so različni - od ljubezni do nogometa, druženja s podobno mislečimi, podpore klubu in identifikacije tako s klubom kot z navijaško skupino ter zadovoljstva in izkušenj, ki jih nudi nogometna tekma.

Člani navijaških skupin pa vendarle niso samo mladi, temveč tudi starejši, poročeni, z družino. Mnogi med njimi so se navijaškim skupinam pridružili že kot najstniki in potem ostali zvesti nogometu in navijaški skupini, saj sta postala nepogrešljivi del njihovega življenja.¹⁹

---

¹⁴ Intervju z vodstvom navijaške skupine Green Dragons, 18.3.2001.

¹⁵ Intervju z vodstvom navijaške skupine Green Dragons, 18.3.2001.

¹⁶ V Beogradu so nas policisti in redarji na stadionu zadržali še eno uro po koncu tekme, da ne bi prišlo do stikov z domačimi navijači in gledalci. Nato so nas policisti pospremili še do avtobusov.

¹⁷ Prvo moderno nogometno navijaško skupino so konec šestdesetih let osnovali simpatizerji Manchester Uniteda; dobila je ime Red Army. V naslednjih letih so se v Angliji osnovala še ostale skupine, kot so Service Crew (Leeds United), Inter City Firm (West Ham), Buchwatchers (Millwall), Gooners (Arsenal), Headhunters (Chelsea) itn. (Lalić, 1993: 92). V Sloveniji so prvo navijaško skupino leta 1988 ustanovili navijači Olimpije iz Ljubljane in jo poimenovali Green Dragons.

¹⁸ Intervju z vodstvom navijaške skupine Green Dragons, 18.3.2001; Protega, 1997: 59.

¹⁹ To nazorno prikazuje tudi film Nogometna mrzlica (v originalu Fever Pitch).

V navijaških skupinah je glede na družbeni status največ pripadnikov nižjega in srednjega sloja,²⁰ vendar se njihovo število razlikuje od države do države. V Angliji je odstotek pripadnikov nižjega sloja večji kot v ostalih evropskih državah.

Člani navijaških skupin so večinoma moški, čeprav je v zadnjih letih opaziti trend naraščanja števila žensk tako na nogometnih tribunah²¹ kot v navijaških skupinah. Ponekod imajo celo svoje podskupine. Odstotki seveda variirajo od države do države. V Angliji so navijaške skupine predvsem moško področje, medtem ko je v Skandinaviji,²² Italiji, Braziliji opaziti na navijaških tribunah tudi precej predstavnic ženskega spola.

Skupine nogometnih navijačev pa imajo tudi svojo hierarhijo.²³ Osnovne ravni te hierarhije so: "vodstvo, jedro in ostali člani - simpatizerji" (Lalić, 1993: 126).

Vodstvo je sestavljeno iz starejših in izkušenih članov. Poleg tega pa morajo imeti vodje tudi sposobnosti vodenja in organiziranja, saj skrbijo za nabavo in prodajo navijaških rekvizitov, nabavo in razdelitev vstopnic, redno vodijo navijaške sestanke in organizirajo potovanja na gostovanja ter odločajo o načinu navijanja na tekmah. Zadolženi so tudi za kontaktiranje z upravo kluba, vodstvom policije in mediji. Ena od njihovih ključnih lastnosti je, da "predstavljajo skupino navzven" (Lalić, 1993: 130).

Jedro je v glavnem sestavljeno iz mlajših pripadnikov skupine, ki kolektivno navijajo doma, pogosto pa gredo tudi na gostovanja. Često so prisotni na sestankih in pomagajo pri nabavi materiala. Med njimi poteka selekcija za nove vodje.

Člani simpatizerji so vsi ostali člani skupine. Navijajo predvsem na domačih tekmah in na gostovanja potujejo zelo redko ali nikoli. Tudi na sestankih so redko prisotni. Tekem se navadno udeležijo v času derbijev, kjer pomagajo pri navijanju, ker poteka tekmovanje za prestiž tudi med navijaškima skupinama. Za navijaško skupino je posebno pomembno, da so na takih derbijih boljši od nasprotnika, s svojo koreografijo, z navijanjem, da preglasijo nasprotno navijaško skupino. V Sloveniji se to najbolj izrazito odraža na tekmah med kluboma Olimpija in Maribor ter njunima navijaškima skupinama, Green Dragonsi in Violami.

---

²⁰Obširneje o tem Giulianotti in drugi, 1994: 43 in 76.

²¹To je najbolj opazno v času evropskih in svetovnih prvenstev.

²²Danish Roligan Association poroča celo o petinštiridesetodstotnem članstvu žensk (Carnibella in drugi, 1996: 79).

²³Intervju z navijaško skupino Green Dragons, 18.3.2001.

Med temi ravnemi vlada kohezivnost, ki je tudi eden od pogojev za uspešno delovanje navijaške skupine in izvajanje navijaškega rituala, ki je sestavni del vsake navijaške skupine.

3.2. NAVIJAŠKI RITUAL

Navijaški ritual je pomemben del vsake navijaške skupine, saj se skozi takšen ritual skupina oblikuje, se z njim predstavlja in postaja po njem v javnosti razpoznavna. Vsaka navijaška skupina teži k novostim in originalnosti, ki jih vključuje v svoj ritual, da pritegne pozornost javnosti, medijev in nasprotnih navijaških skupin, saj poteka tekmovanje tudi za najboljšo navijaško skupino.²⁴

Ločimo tri ravni ekspresivnega izvajanja navijaškega rituala: "vizualna ekspresija, verbalna ekspresija in ekspresija telesnega nasilja kot vrhunca tega rituala" (Lalić, 1993: 163).

Vizualna ekspresija ali ikonografija predstavlja vse tiste rekvizite, ki so značilni za navijanje. Mednje spadajo transparenti, šali, robci, kape, dresi, jopiči in podobno. Ti rekviziti so označeni s simboli, znaki in barvami, ki niso značilni le za klub, temveč tudi za določeno navijaško skupino. "Navijaška ikonografija predstavlja izjemno pomemben del izražanja klubske in skupinske pripadnosti nogometnih navijačev ter predstavljanje njihovega subkulturnega stila" (Lalić, 1993: 180).

Verbalna ekspresija zajema pesmi in slogane, ki so lahko pozitivnega ali negativnega značaja. Pozitivna je usmerjena na izražanje pomoči svojemu klubu in igralcem, medtem ko negativna predstavlja žvižganje, provokacije, grožnje in žalitve, usmerjene tako proti lastnemu klubu in igralcem kot proti nasprotnim igralcem, klubu, navijačem, sodnikom, policiji in drugim udeležencem tekme. "Takšni verbalni ekscesi so pogosto priprava za neposredni obračun" (Lalić, 1993: 193).

Od sredine osemdesetih, ko je policija začela preprečevati neposredni kontakt med navijaškimi skupinami, je verbalno nasilje postajalo vse pogostejše. Z žaljivkami, provokacijami²⁵ in grožnjami želijo navijači izzvati tudi širšo javnost in na ta način opozoriti nase. Njihov namen je, da postanejo vidni.

---

²⁴Navijaške skupine se medsebojno ocenjujejo in običajno na koncu tekmovalne sezone izbirajo najboljšo skupino (intervju z vodstvom navijaške skupine Green Dragons, 18.3.2001).

²⁵Npr. navijaška skupina Goriške vrtnice je na tekmi Olimpija - Gorica pribila na križ meter veliko žabo (Protega, 1997: 48).

Fizično nasilje je najekstremnejša oblika navijaškega rituala, ki postaja vse prisotnejša na nogometnih stadionih in njihovi okolici. Med oblike nasilja uvrščamo posamezne in skupinske pretepe, metanje kamnov in drugih predmetov na nasprotne navijače, policijo in na igrišče, vdore na igralno površino, razbijanje vozil in drugih objektov ter zažiganje zastav in drugih simbolov. Fizično nasilje predstavlja največjo nevarnost vsem udeležencem na tekmi in v okolici stadiona na dan tekme.

3.3. VRSTE NAVIJAČEV

Glede na navijaški ritual, ki ga izvajajo navijaške skupine, lahko navijače opredelimo kot "navadne navijače, ultra navijače in huligane" (Cipot, 1996: 4).

Za navadne navijače je značilno amatersko zanimanje tako za klub kot za navijanje. Kljub temu pa tudi oni skrbijo za čim boljše organiziranost svoje navijaške skupine, kot so stiki s klubom in javnostjo, navijaški rekviziti, povezanost in sodelovanje z ostalimi navijaškimi skupinami. Veljajo za miroljubne navijače, saj ne iščejo sporov in incidentov, raje se jim izognejo. Povprečna starost teh navijačev je nad trideset let.

Ultra²⁶ navijači na tekmah spodbujajo svoj klub tako kot navadni navijači, vendar poleg tega želijo tudi čim boljše predstaviti svojo skupino. Med navijanjem izvajajo najrazličnejše koreografije, od papirja, balonov, zastav, šalov do pirotehnik. Na ta način želijo ustvariti čim lepšo predstavo, nad katero naj bi bili vsi prisotni na tekmi očarani. Veliko jim pomeni, da so opaženi in da se o njih govori in piše v medijih, saj poteka rivalstvo tudi med navijaškimi skupinami. Prepevajo najrazličnejše pesmi, katerih besedila so vezana na klub, navijače in provokacije. Povprečna starost ultra navijačev je nižja od navadnih navijačev, saj se giblje okoli dvajset let. Člani ultra skupin so srednješolci, študenti in vsi tisti do tridesetega leta starosti. Ti navijači veljajo za potencialne izgredivke. Izgrediv ne načrtujejo vnaprej, do njih prihaja le pod določenimi pogoji. To je lahko poraz ekipe,²⁷ za katero navijajo, sodniške napake, posredovanje policije in redarjev ali izzivanje s strani nasprotne navijaške skupine.

Huligani²⁸ so najnevarnejši in zato najmanj priljubljeni navijači. Njihov namen je predvsem ustvarjati nasilje na tekmah. Nogometne tekme in stadioni jim služijo le kot

---

²⁶Strokovni termin je prevzet iz italijanščine in označuje pravega, fanatičnega navijača.

²⁷Eden takih primerov je bilo razbijanje avtomobilov nogometašev kluba Olympiakos v Grčiji (glej Ekipa, 11.3.2000: 24).

²⁸Beseda huligan izhaja iz angleške besede hooligan, ki označuje nasilneže, katerim je primarni cilj nasilje, vandalizem, poškodovati druge osebe ali imovino.

prostor za njihove prave namene. Med njimi je več podvrst huliganov: politični ekstremisti, nacisti, fašisti, rasisti, obritoglavci.

Južnič (1993:157) trdi, da "imajo huligani povsem določeno identiteto, so dobro organizirani in uporabljajo posebno taktiko: ravnanje je dobro vodeno, preračunani so premiki in lažni izmiki". Komunikacija med njimi poteka preko mobilnih telefonov in preko interneta. Svoja dejanja in razdelitev nalog skrbno načrtujejo,²⁹ zato tudi predstavljajo največjo nevarnost za vse udeležence nogometnih tekem, prav tako pa tudi za vse osebe in objekte v okolici nogometnih stadionov v času tekem.

V Sloveniji prevladujeta predvsem prvi dve vrsti navijačev: navadni in ultra navijači (Cipot, 1996: 4). Vendar Protega (1997: 75) v svoji nalogi ugotavlja, da so tudi "v Sloveniji navijači, ki bi jih lahko označili za huligane". V anketi, ki jo je izvedel med navijaškimi skupinami v Sloveniji, je odkril, da so "med navijaško skupino Viole iz Maribora prisotni navijači, ki imajo značilnosti huliganov, kot so pogosta udeležba v pretepih, načrtovanje preteпов že pred tekmami, da za svoja dejanja ne potrebujejo pomoči alkohola in da želijo izkazati sovražnost do drugih skupin" (Protega, 1997: 75).

Obstajajo torej miroljubni navijači, ki na tekme odhajajo, da bi uživali v nogometni igri in jim nasilje ni cilj, potencialni izgredniki, pri katerih se njihova agresivnost manifestira le v določenih okoliščinah, ter nasilneži, ki odhajajo na tekme z enim samim ciljem, to je ustvarjanje nasilja, poškodovanje drugih udeležencev tekme ali objektov.

Poznavanje navijačev, njihovega vedenja in reagiranja v posameznih okoliščinah nam omogoča predvideti čas in kraj potencialnih incidentov. Na ta način lahko vnaprej določimo stopnjo ogroženosti posameznikov na tekmah ter sprejmemo preventivne ukrepe za preprečitev incidentov ali vsaj preprečimo širitev le-teh na obsežnejše območje, kjer jih je še težje nadzirati.

---

²⁹Obširneje o tem Ekipa, 27.6.1998:5; AFP, 22.6.1998:1.

3.4. NOGOMETNI NAVIJAČI KOT VARNOSTNI PROBLEM

Varnost je danes prav gotovo ena osnovnih vrednot na vseh področjih človekovih dejavnosti. Vse bolj se omenja in poudarja tudi v povezavi z nogometom. Dokaz so obsežne in dolgotrajne ter temeljite priprave organizacij nogometnih tekem in prvenstev, da bi le-ti potekali brez kakršnihkoli zapletov in da bi bila vsem udeležencem zagotovljena optimalna varnost.

Vedno pa varnost ni bila tako poudarjena. Na začetku razvoja nogometne igre je bil za svojo varnost odgovoren vsak posameznik, ker še niso bila opredeljena pravila in dolžnosti organizatorjev tekmovanj. Z organizacijo ligaških tekmovanj in prvenstev je odgovornost prešla na stran organizatorjev tekem, to je nogometnih klubov in nogometnih zvez. S širitvijo nasilja na nogometnih stadionih in izven njih ter ogrožanja nogometnih akterjev in gledalcev ter mimoidočih, ki so se v času neredov znašli na kraju dogajanja, in z razvojem organiziranega nasilja, tako imenovanega huliganizma, ter rastjo rasizma in nacizma v času tekem se je ta problem razširil na celotno družbo in postal problem države, kasneje pa še mednarodni problem, posebno po tragediji na stadionu Heysel v Bruslju, ki je pretresla ne samo nogometno, temveč celotno javnost in opozorila na problem nasilja med nogometnimi navijači. S tem problemom se soočajo predvsem evropske, južnoameriške in v zadnjem času tudi afriške države, širi se tudi v azijskih državah, medtem ko v Severni Ameriki in Avstraliji ni zaznati večje nevarnosti pojava in širitve navijaškega nasilja, kar je povezano tudi z vlogo nogometa, ki jo ta zavzema v družbi. V Evropi in Južni Ameriki nogomet pomeni del vsakdana, medtem ko v ZDA, Kanadi in Avstraliji nogomet nima takšne pozornosti in ne privlači tako številnih množic ljudi, zato tudi ne obstaja velika nevarnost izgrediv, kar je potrdilo tudi svetovno prvenstvo leta 1994, ki se je odvijalo v ZDA in je minilo brez incidentov.

Glede na ravni je nasilje med navijači problem na:

- individualni ravni, saj je potencialno ogrožen vsak udeleženec tekme,
- lokalni ravni, v primeru lokalnih derbijev, kjer pogosto prihaja do nasilja,
- državni ravni, v primeru državnega prvenstva,
- mednarodni ravni, v primeru mednarodnih tekmovanj.

O problemu na globalni ravni ni mogoče govoriti, ker je ta problem zaenkrat razširjen le v določenih državah, na določenih kontinentih in ne po celem svetu enako.

4 ZGODOVINA NASILJA NA NOGOMETNIH TEKMAH

Nasilje nikakor ni nov pojav na nogometnih tekmah, saj so se incidenti gledalcev ali navijačev v večji ali manjši razsežnosti dogajali v celotni nogometni zgodovini³⁰ (glej tabelo 1), vendar pa se je to nasilje vse bolj širilo in postajalo ne samo problem nogometnih organizacij in policije, temveč celotne družbe. V nadaljevanju bom v kronološkem zaporedju opisala razvoj nasilja na nogometnih tekmah in predstavila največje tragedije, ki so se zgodile na nogometnih stadionih.

4.1. SVET

Nogomet je hitro postal priljubljen povsod, kjer se je pojavil, kar dokazujejo tudi množice ljudi, ki so se zbirale ob robu igrišč, kar pa je kmalu začelo predstavljati določene težave, saj so gledalci že v osemdesetih letih devetnajstega stoletja začeli vdirati na nogometno površino, kar pa je bila bolj posledica prenapolnjenosti tribun na stadionih kot pa organiziranih napadov na sodnika in igralce. Posledica prezasedenosti kapacitet stadiona je bila tudi tragedija v Glasgowu na Škotskem leta 1902, ko se je zrušila tribuna in pod seboj pokopala petindvajset ljudi (glej tabelo 2). Eden večjih incidentov v obdobju pred svetovnima vojnoma se je leta 1909 prav tako zgodil na Škotskem. V njem je bilo udeleženih kar "šest tisoč gledalcev, poškodovanih pa je bilo med drugim tudi štiriinpetdeset policistov" (Carnibella in drugi, 1996: 22). Povodi za izgrede so bili v tem času predvsem dogajanje na igrišču in sodnikove odločitve, ki so jih gledalci pogosto dojemali kot napačne in krivične do ekipe, ki so jo spodbujali.

O spopadih med navijači na tribunah se je v tem obdobju le redko poročalo. Razlog za to je tudi v tem, da se je v tistem času incidente različno obravnavalo in se je zato o njih tudi različno poročalo ali pa se jih celo ni niti omenjalo. Če se je nasilje gledalcev namreč preneslo na igralno površino, je bil to problem sodnika, če se je preneslo na ulice, je postalo problem policije, če pa se je dogajalo na tribunah, pa je običajno ostalo nezabeleženo.

---

³⁰Igre z žogo, podobne nogometu, so se igrale že pred našim štetjem, vendar se bom v svoji nalogi osredotočila le na obdobje od konca devetnajstega stoletja, ko se je razvil sodobni nogomet, igra, kot jo poznamo danes.

Čeprav nobeno obdobje ni minilo povsem brez izgrediv, je v obdobju med svetovnjima vojnama opazno zmanjšanje intenzitete nasilja gledalcev in navijačev, na drugi strani pa porast prisotnosti ženskega spola na nogometnih tribunah.³¹

Incidenti, ki so se zgodili v tem obdobju, so bili predvsem verbalnega značaja. Navijači in privrženci klubov so na ta način izražali svoje nezadovoljstvo nad odločitvami klubske uprave zaradi prodaje določenih igralcev ali odločitvami sodnika med tekmo.

Za to obdobje so značilni predvsem izgrediv v drugih delih sveta, medtem ko so se v Evropi najpogostejši incidenti zgodili v Veliki Britaniji in na Irskem (glej tabelo 1), kar je že nekako nakazovalo nadaljni trend rasti nasilja na nogometnih stadionih tudi v naslednjih obdobjih.

Že takoj po koncu druge svetovne vojne, leta 1946, se je v Angliji zgodila nova tragedija, v kateri je umrlo triintrideset ljudi, poškodovanih pa je bilo še štiristo oseb (glej tabelo 2).

Povojno obdobje je v Evropi namreč prineslo številne spremembe v družbi, v načinu življenja, kar se je nato odražalo tudi na nogometnih stadionih. Stopnja državne solidarnosti je bila po koncu druge svetovne vojne zelo visoka. Takšen trend se je nadaljeval vse do šestdesetih let, ko se je razvila "nova oblika patriotizma, ki je bila agresivno usmerjena predvsem proti imigrantom" (Carnibella in drugi, 1996: 23). Rasla so tudi različna subkulturna protestna gibanja³² mladih. V vsem tem pa so politične stranke videle svojo priložnost za pridobitev novih članov in propagando svoje politike na nogometnih stadionih.³³

Šestdeseta leta so doživela številne reforme ne samo v družbi, temveč tudi v samem načinu navijanja na nogometnih tekmah. Navijači so se začeli organizirati v navijaške skupine. Hkrati so postali mobilnejši, saj so potovali na gostovanja z vlaki, kar je še povečevalo možnosti konfliktov z nasprotnimi navijaškimi skupinami, povečal pa se je tudi vandalizem na samih vlakih. V primerjavi s prejšnjimi obdobji se je "število incidentov v letih od 1960 do 1965 podvojilo" (Carnibella in drugi, 1996: 24). Nanje so

---

³¹Obširneje o tem Carnibella in drugi, 1996: 23.

³²Nekatera od teh gibanj so bila: Teddy Boys, Mods, Rockers, Skinheads in Bovver Boys (Carnibella in drugi, 1996: 24).

³³To počnejo še danes, kar potrjuje veliko število politično usmerjenih navijačev na tribunah povsod po svetu.

se odzvali mediji, ki so svoje predstavnike pošiljali na tekme posebej zato, da bi pisali o izgredih in izgrednikih.³⁴

Do leta 1964 so se najhujši nasilneži odcepili od ostalega dela navijaških skupin in se organizirali v lastne skupine. Nogometne tekme so nato izrabljali kot priložnosti za pretepe z nasprotnimi navijaškimi skupinami. Incidente so vnaprej skrbno načrtovali.

V Veliki Britaniji se je število takšnih incidentov povečalo predvsem po svetovnem prvenstvu v Angliji leta 1966. Od takrat se taka oblika nasilja imenuje nogometni huliganizem, ki ga povzročajo predvsem "mladi, ki se zbirajo v neformalne skupine, ki sledijo specifičnemu navijaškemu subkulturnemu stilu vedenja", v katerem prevladujejo razne oblike nasilnega vedenja (Lalić, 1993: 213).

Do sedemdesetih let so se te skupine sofisticirale v svoji kohezivnosti in organizaciji. Medije so izrabljale za tekmovanje med huliganskimi skupinami in dokazovanje, katera skupina je najboljša na lestvici huliganov.

Njihove akcije so se z nogometnih stadionov razširile na njihovo okolico, avtobusne in železniške postaje in druge zbiralne točke nasprotnih navijačev.

Nasilje po drugi svetovni vojni pa ni naraslo le v Evropi, temveč se je okrepilo tudi v ostalih delih sveta, predvsem v Južni Ameriki, kjer so se Čile leta 1955, Peru leta 1964, Argentina leta 1968 in Brazilija leta 1971 soočile s tragičnimi posledicami navijaških incidentov (glej tabelo 2). Najhujše posledice pa je povzročil spopad navijačev Hondurasa in El Salvadorja leta 1968, saj se je takoj po tem incidentu vnela vojna med tema dvema državama.

Južna Amerika se je v šestdesetih in sedemdesetih letih soočala z revolucionarnimi spremembami v družbi, kar se je odrazilo tudi na nogometnih stadionih, ko je policija grobo in neprimerno posredovala na tribunah.³⁵ Njihovo vmešavanje je situacijo večkrat celo poslabšalo. Posredovanje s solzivcem in streli z orožjem ter panika, ki je običajno sledila, so botrovali številnim nepotrebnim žrtvam v tem obdobju.

V sedemdesetih letih se je nasilje na nogometnih stadionih povečalo tudi na afriškem kontinentu. Incidenta v Egiptu leta 1974 in Kamerunu leta 1976 sta povzročila nove človeške žrtve (glej tabelo 2).

V tem obdobju pa se je okrepila še ena smer huliganizma - rasizem. Povod je bilo prav gotovo naraščajoče število temnopoltih nogometašev, ki so se pridruževali ostalim igralcem, vse od leta 1970 dalje. S pojavom temnopoltih igralcev na vseh ravneh

---

³⁴ Obširneje o tem Carnibella in drugi, 1996:85.

³⁵ Obširneje o tem Giulianotti in drugi, 1994: 47-70.

nogometa je vzklikanje rasističnih besed postalo splošen dogodek na številnih nogometnih tekmah (Back in drugi, 1999: 421). Takšni incidenti so pritegnili javnost in medije, da so začeli diskutirati o pojavu rasizma med določenimi skupinami navijačev, o nasilju, huliganizmu³⁶ in resnosti teh problemov.

V osemdesetih se je nasilje povsod po svetu še stopnjevalo. Prvi incidenti so se zgodili tudi v Avstraliji, na Novi Zelandiji, v ZDA in več državah Azije (glej tabelo 1), od tega največji v Nepalju leta 1988, v katerem je umrlo triindevetdeset oseb (glej tabelo 2). V tem obdobju so se tudi v Evropi zgodili štiri incidenti, ki so zahtevali nove žrtve na nogometnih tribunah. Med njimi je bil najstrašnejši tisti v Moskvi leta 1982, ko je v gneči pred stadionom umrlo kar tristoštirideset ljudi (glej tabelo 2). Leta 1985 sta incidenta v Angliji in Belgiji terjala novih petindevetdeset življenj. Tolikšno število žrtev je zahtevala tudi tragedija v Angliji leta 1989 (glej tabelo 2.).

Predvsem dogodki v Angliji in Belgiji so javnost in nogometne organe opozorili na vse večjo "resnost problema nasilja in rasizma" na nogometnih tekmah (Back in drugi, 1999: 425). Prav nesreča na belgijskem stadionu Heysel³⁷ je pomenila nekakšno prelomnico tako za nogometne klube in nogometne organizacije kot tudi za navijače.

Nogometni klubi in krovne organizacije so začeli sprejemati in uveljavljati represivnejše ukrepe³⁸ proti izgredek, da bi preprečili nadaljne nasilje in hude posledice le-tega ter zagotovili večjo varnost vseh udeležencev na nogometnih tekmah.

Konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let se je Evropa soočala z novimi političnimi in družbenimi spremembami, ki so se odražale tudi na nogometnih stadionih, posebno v Rusiji³⁹ in na ozemlju bivše Jugoslavije, kjer so se navijaške skupine iste republike združevale proti navijaškim skupinam drugih republik. Prisotno je bilo tako verbalno kot fizično nasilje med navijaškimi skupinami kot tudi navijači in policijo, ki je poskušala preprečiti vzklikanje in izobešanje nacionalističnih in rasističnih parol, kar pa je navijače le še podžigalo k večjemu nasilju. Izgrede navijačev se je vse bolj smatralo kot grožnjo meddržavnim in drugim političnim odnosom v družbi. Policija je v tem obdobju pogosto "že zgodaj zjutraj na dan derbijev trkala na vrata navijačev in jih zadrževala v zaporih" (Lalić, 1993: 111).

---

³⁶Obširneje o tem Back in drugi, 1999: 421; Carnibella in drugi, 1996: 95-98.

³⁷Heysel je bil spodbuda mnogim, da se pridružijo navijaškim "plemenom". Bil je kot neko priznanje za obstoj navijačev, reklama (Lalić, 1993: 327).

³⁸Okrepitev policijskih enot, policijski psi, železne pregrade ipd. (glej Scott in drugi, 1998: 398).

³⁹Obširneje o tem Ekipa, 3.8.2000: 23 in Ekipa, 10.8.2000: 23.

Neonacistični⁴⁰ in rasistični⁴¹ izgredi pa so se v devetdesetih zgodili tudi v drugih evropskih državah. Mnogo pozornosti je vzbudil tudi rasistični verbalni obračun med francoskim nogometašem Patrickom Vieiro in jugoslovanskim nogometašem Sinišo Mihajlovićem, ko je bil slednji kaznovan s prepovedjo igranja na dveh tekmah.⁴²

Nasilje na nogometnih tekmah je postalo vsakodnevni pojav, saj skoraj ni minila tekma brez incidenta.⁴³ Huliganske akcije so se v devetdesetih letih širile na večja in pomembnejša prizorišča, kot so evropska⁴⁴ in svetovna⁴⁵ prvenstva in finalne tekme mednarodnih tekmovanj, ki jih spremlja množica ljudi, v kateri se je huliganom lažje skriti, kar policiji predstavlja velik problem, kako naj odkrije izgrednike in jim prepreči nadaljne akcije. "Na svetovnem prvenstvu v Italiji leta 1990 je za varnost skrbelo 45000 policistov, a je kljub temu prihajalo do grobih ekscesov" (Lalić, 1993: 21). Vpleteni so bili predvsem angleški huligani, ki so glavno vlogo v neredih imeli tudi na evropskem prvenstvu na Švedskem⁴⁶ leta 1996, na svetovnem prvenstvu v Franciji⁴⁷ leta 1998 in na evropskem prvenstvu v Belgiji⁴⁸ in na Nizozemskem leta 2000. Hude izgrede so povzročili tudi nemški navijači na svetovnem prvenstvu v Franciji,⁴⁹ med njimi je bil najbolj odmeven in tragičen dogodek na ulici Lensa, ko so resno poškodovali francoskega policista Davida Nivena, ki je bil več tednov v komi.⁵⁰

Dva resna incidenta, ki sta povzročila veliko skrbi nogometnim organizacijam, sta se zgodila tik pred začetkom evropskega prvenstva v Belgiji in na Nizozemskem leta 2000. V Carigradu⁵¹ so turški navijači zabodli dva angleška navijača, navijači teh dveh držav so se nato spopadli še v Koebenhavnu.⁵²

Devetdeseta leta in leti 2000 in 2001 so bila zaznamovana s številnimi incidenti tudi v Afriki. Južnoafriška republika⁵³ v letih 1991 in 2001, Zambija leta 1996 (glej tabelo

---

⁴⁰Bolgarija (Ekipa, 20.4.2000: 22), Italija (Ekipa, 2.2.2000: 20).

⁴¹Italija (Ekipa, 26.10.2001: 9; Ekipa, 30.5.2001: 8; Ekipa, 1.2.2001: 5), Poljska (Ekipa, 26.10.2001: 24), Portugalska (Ekipa, 10.11.2001: 22), Češka (Ekipa, 10.11.2001: 22).

⁴²Obširneje o tem Ekipa, 23.10.2000: 8.

⁴³V Angliji npr. so bili v sezoni 1990/91 204 incidenti, 1991/92 260 incidentov, 1992/93 127 incidentov, 1993/94 64 incidentov (Dunning, 1999: 137).

⁴⁴Predvsem evropski prvenstvi na Švedskem leta 1996 in v Belgiji in na Nizozemskem leta 2000.

⁴⁵Predvsem svetovni prvenstvi v Italiji leta 1990 in v Franciji leta 1998.

⁴⁶Po porazu proti Nemčiji v polfinalu je bilo 200 aretiranih in 30 poškodovanih (No violence, 2000: 1).

⁴⁷Izgredi v Marseillu po tekmi Anglija - Tunizija. 30 angleških huliganov je bilo aretiranih (AFP, 15.6.1998: 2; Ekipa, 16.6.1998: 2).

⁴⁸V središču mesta Charleroi so se spopadli angleški in nemški huligani; policija je morala posredovati z vodnim topom (Ekipa, 6.7.2000: 23; Ekipa, 19.6.2000: 11).

⁴⁹Izgredi nemških huliganov v Parizu (20 aretiranih), Marseillu (AFP, 16.6.1998: 2-3).

⁵⁰Obširneje o tem Ekipa, 10.11.1999: 10.

⁵¹Obširneje o tem Ekipa, 7.4.2000: 24; Ekipa, 8.4.2000: 20.

⁵²Obširneje o tem Ekipa, 19.5.2000: 8.

⁵³Obširneje o tem Ekipa, 19.4.2001: 23.

2), Zimbabve leta 2000 (glej tabelo 2) ter Kongo⁵⁴ in Gana⁵⁵ leta 2001 so bili prizorišča hudih tragedij s številnimi človeškimi žrtvami.

Ponovna rast nasilja je opazna tudi v Argentini, kjer je leta 2000 v izgredih umrlo šest oseb⁵⁶, leta 2001 dve osebi⁵⁷, leta 2002 pa tri osebe.⁵⁸

Nasilje na nogometnih stadionih, ki se je v vseh državah razvijalo podobno, lahko na splošno razdelimo na tri "faze" (Giulianotti in drugi, 1994: 136; Carnibella in drugi, 1996: 82). V prvi fazi, ki je trajala do konca druge svetovne vojne, je bilo nasilje povezano z dogajanjem na igrišču. Gledalci so vdiral na igralno površino z namenom, da obračunajo s sodnikom zaradi poraza svoje ekipe ali zaradi njegovih odločitev, ki so jih smatrali za napačne in v škodo ekipi, ki so jo spodbujali, ali z nasprotnimi igralci zaradi pregrebe igre in prekrškov nad domačimi igralci. Povod za vdore na igrišča so bile tudi zmage domače ekipe, saj so se gledalci želeli poveseliti skupaj z igralci.

Drugo fazo, ki se je začela po koncu druge svetovne vojne in v večini držav poteka še danes, so predvsem zaznamovale ustanovitve navijaških skupin, ki so tudi s fizičnim in verbalnim nasiljem dokazovale svojo premoč nad ostalimi navijaškimi skupinami. Izboljšava in širjenje transporta je navijačem omogočala odhode tudi na gostujoče tekme, kjer so se soočali z domačimi navijaškimi skupinami, kar je vodilo v nasilje in dokazovanje, kdo je boljši. Navijači so se običajno stepli že pred tekmo. Fizični obračuni pred tekmo so bili posledica vdiranja gostujočih in branjenje svojega teritorija domačih navijačev. Med tekmo je bilo nasilje predvsem omejeno na številne provokacije, žalitve, zmerjanja in žvižganja, kar se je še stopnjevalo, ko so varnostni organi začeli preprečevati fizični stik med nasprotnimi navijaškimi skupinami. Navijači pa so se venomer poskušali prebiti do tribun, kjer so bili nasprotni navijači, z namenom, da bi ukradli kakšen transparent, ki je kasneje služil kot trofeja in dodatna provokacija proti nasprotni navijaški skupini, kot tudi izzvati pretep z nasprotniki. Po koncu tekem so spet sledili fizični spopadi med navijači. Povodi so bili zmage oziroma porazi njihove ekipe ter ponovno dokazovanje, kdo je močnejši. Če jim je bil preprečen pretep z nasprotniki, so svoj bes znesli nad lastnino, tudi nad prevoznimi sredstvi, s katerimi so se vračali domov, in celo na železniških in avtobusnih postajah. V tej fazi je bilo nasilje delno še vedno povezano z dogajanjem na igrišču, saj so navijači svoj gnev

---

⁵⁴ Obširneje o tem Ekipa, 3.5.2001: 6.

⁵⁵ Obširneje o tem Ekipa, 11.5.2001: 9.

⁵⁶ Obširneje o tem Ekipa, 27.2.2002: 7.

⁵⁷ Obširneje o tem Ekipa, 11.4.2001: 8; Ekipa, 2.7.2001: 8.

⁵⁸ Obširneje o tem Ekipa, 19.2.2002: 6 in Ekipa, 27.2.2002: 7.

zaradi poraza svoje ekipe hoteli stresti na nasprotnike. Tarče napadov so bili še naprej tudi sodniki in nogometaši nasprotne ekipe. Vendar je nasilje izbruhnilo tudi samo zaradi rivalstva med samimi navijaškimi skupinami, kar dokazujejo spopadi pred tekmami pa tudi med tekmami. Rivalstvo med različnimi navijaškimi skupinami je eden pomembnejših vzrokov nasilja na nogometnih tekmah, predvsem znotraj države. Ponekod celo vladajo stroge tradicije sovraštva med navijaškimi skupinami. V Angliji najdemo take primere med navijači skoraj vseh klubov, saj tam tradicija nogometa in nogometnega rivalstva poteka že vse od začetkov osnovanja klubov, in identificiranje s klubom je pri navijačih pomenilo identificiranje s svojim mestom; zmaga nad rivalskim klubom je pomenila ugled, poraz pa sramoto. Dunning (1999: 120), ki je preučeval angleške navijače, je ugotovil, da "največja sovraštva vladajo med navijači klubov Arsenal in Tottenham, Leeds in Manchester United ter Leicester City in Nottingham". Na Škotskem⁵⁹ najdemo tak primer med navijači klubov Celtic, ki je označen kot katoliški klub, in Glasgow Rangers, ki je protestantski klub.⁶⁰ V Španiji je tradicionalno rivalstvo in sovraštvo med navijači klubov Barcelona kot predstavnika celotne Katalonije in Real iz Madrida, katerega naziv je tudi kraljevi klub. V Italiji je tak primer med navijači klubov Inter in Milan⁶¹ ter Lazio in Roma.⁶² Na Hrvaškem je tradicionalno sovraštvo med navijači klubov Hajduk in Dinamo,⁶³ kjer derbiji ne minejo brez incidentov.⁶⁴ V Srbiji pa je takšen primer med navijači klubov Crvena zvezda in Partizan.⁶⁵ Med temi štirimi klubi je rivalstvo potekalo že v času bivše Jugoslavije. Navijači hrvaških klubov Dinamo in Hajduka so se združevali na derbijih proti srbskima kluboma Crvena zvezda in Partizan, na drugi strani pa navijači srbskih klubov Crvene zvezde in Partizana enako proti hrvaškim klubom, kar je dobilo večji pomen konec osemdesetih let in začetku devetdesetih, ko se je v bivši Jugoslaviji povečala "nestabilnost razmer med bivšimi republikami" (Lalić, 1993: 257).

---

⁵⁹V intervjuju je navijač Celtica o rivalstvu med glavnima škotskima kluboma dejal: "Celtic je svetla stran sveta, Rangers pa temna... Mi sovražimo samo ime Rangers... Ime Rangers meni pomeni vse, kar je popolnoma grozno, odvratno." (Ekipa, 2.8.2001: 23).

⁶⁰Obširneje o tem Giulianotti in drugi, 1994: 119; Ekipa, 24.6.1999: 6.

⁶¹Rivalstvo med tema kluboma izhaja iz preteklosti, ko so Inter spodbujali pripadniki visokega in delavskega razreda, Milan pa pripadniki srednjega razreda (Giulianotti, 1994: 76).

⁶²Navijači kluba Lazio so znani kot desno usmerjeni, navijači kluba Roma pa kot levo usmerjeni (Giulianotti, 1994: 76).

⁶³Dinamo se je 25. junija 1991 po ukazu tedanjega predsednika Hrvaške Franja Tuđmana preimenoval najprej v Hašk-Građanski, 22. februarja 1993 pa v Croatia... Od 14. februarja 2000 se znova imenuje Dinamo (Ekipa, 16.2.2000: 24).

⁶⁴Npr. na tekmi leta 2000 je bilo več kot sto ljudi poškodovanih, podobno število pa še aretiranih (Ekipa, 4.5.2000: 8), leta 2001 pa 130 ranjenih, med njimi 30 policistov, in 90 aretiranih (Ekipa, 11.5.2001: 8).

Pripravljenost navijačev, da sodelujejo v nasilnih dejanjih, je odvisna tudi od "stopnje njihove identifikacije s klubom" (Carnibella in drugi, 1996: 52). Bolj ko se identificirajo s klubom, prej in bolj so pripravljeni braniti njegovo ime in čast, s tem pa tudi svojo navijaško skupino. To se najbolj izraža na mestnih ali regionalnih derbijih.

Tretja faza se je razvila vzporedno z drugo fazo. V Angliji se je začela sredi šestdesetih let, kasneje pa še v ostalih delih Evrope in sveta. Imenujemo jo doba huliganizma, s čimer označujemo skrbno načrtovano nasilje, ki je bilo na začetku še povezano z nogometom, v nadaljnjem razvoju pa vse manj, in danes lahko rečemo, da z nogometom razen kraja in časa nima ničesar več skupnega. Sprva so se taki izgredi dogajali znotraj stadionov, nato pa so se preselili izven njih na ulice, kjer je huliganske akcije težje nadzorovati. Danes je huliganstvo razvito v številnih državah. Poleg angleških huliganov so v Evropi najhujši na Nizozemskem in v Nemčiji. Na Nizozemskem so največji izgredniki med navijači klubov "Ajax (F-Side), Den Bosch (Vak-P), Den Haag (North-Side), Feyenoord (Vak-S/Vak-R), Groningen (Z-Side), P.S.V. (L-Side) in Utrecht (Bunnik-Side)" (Carnibella in drugi, 1996: 63). Glavne huliganske skupine v Nemčiji so med navijači klubov "Bayern iz Muenchena (Munich Service Crew), Braunschweig (Braunschweiger Jungs), Bielefeld (Blue Army), Duisburg, Duesseldorf (First Class), Essen, Frankfurt (Alderfront), Hamburg, Hertha iz Berlina (Endsig/Wannsee Front), Karlsruhe (Karlsruhe Offensive/Blau-Weiss Brigaten), Koeln, Rostock, St. Pauli in Schalke 04 (Gelsen Szene)" (Carnibella in drugi, 1996: 64). Med nemškimi huligani je precej takih, ki so neonacistično usmerjeni. Raziskave o nogometnih navijačih v Nemčiji so pokazale, da jih "več kot dvajset odstotkov simpatizira z neonacisti in deli podobne politične poglede" (Carnibella in drugi, 1996: 55). Skupine, ki v Italiji sprejemajo politični ekstremizem, so "levičarske skupine med navijači klubov Bologna, Milan, Torino in Roma, medtem ko navijači klubov Lazio, Inter, Verona in Ascoli sprejemajo neonacistični desničarski slog" (Carnibella in drugi, 1996: 51). Politične ekstremiste najdemo tudi med navijači Crvene zvezde, Delijami, katerih vodja je nekoč bil tudi Željko Ražnjatović Arkan.⁶⁶ Na Hrvaškem so znani huligani navijači Dinama, imenovani Bad Blue Boysi - BBB⁶⁷, ki

---

⁶⁵Npr. leta 2000 je bilo na derbiju ranjenih 35 navijačev in 2 policista (Ekipa, 16.10.2000: 24), leta 2001 pa 28 policistov in 6 navijačev (Ekipa, 12.5.2001: 8).

⁶⁶Obširneje o tem Lalić, 1993: 296.

⁶⁷Že leta 1947 so BBB povzročali incidente (Lalić, 1993: 91). Leta 1991 so izzvali pretep na tekmi z italijanskim klubom Atalanta (Lalić, 1993: 263) in pretep z navijači Crvene zvezde (Protega, 1997: 5).

so svoje huliganstvo velikokrat prikazali, nazadnje po prijateljski nogometni tekmi Hrvaška - Slovenija v Zagrebu 27. marca 2002.⁶⁸

4.2. SLOVENIJA

Zgodovina nogometa na Slovenskem sega v začetek dvajsetega stoletja, vendar so na njegov razvoj vplivale različne okoliščine⁶⁹, kar se je odrazilo na manjši priljubljenosti in negativnem mnenju o tej igri v javnosti. Takšno mnenje se je začelo spreminjati šele po osamosvojitvi Slovenije, ko je bila ustanovljena državna liga, povsem pa po uspehih slovenskih klubov in reprezentančne vrste v mednarodnih tekmovanjih. Prisotnost nogometa se je v slovenskih medijih povečala in na ta način tudi pritegnila večjo pozornost širše javnosti. Nastale so nove navijaške skupine⁷⁰, med katerimi se je rodilo tudi tekmovanje za najboljšo skupino. Slovenske navijaške skupine se pogosto zgledujejo po navijaških skupinah v drugih evropskih ali južnoameriških državah. Žal to velja tudi za nasilje, ki pa se z drugimi državami le ne more primerjati, saj v Sloveniji navijaško nasilje ni tako množično razširjeno in posledice incidentov niso tako drastične.⁷¹ Večina izgrediv predstavlja materialno škodo, do poškodb navijačev, policistov ter drugih oseb pa pride zelo redko. Incidenti slovenskih navijačev ne povzročajo smrtnih žrtev, kar je dokaz, da pri nas ni razvitih teženj po poškodovanju drugih oseb niti takšni izgrediv niso načrtovani, temveč se največkrat zgodijo zaradi napak sodnikov, izzivanja s strani nasprotnih navijačev ali po posredovanju policistov, zato je na slovenskih stadionih bolj kot fizično nasilje prisotno verbalno nasilje, tako s strani gledalcev kot navijačev. Razlika je le v tem, da gledalci največ psovk usmerjajo proti sodnikom in igralcem, tako domačim, npr. ob slabih potezah, kot gostujočim, npr.

---

⁶⁸Napadli so avtobus slovenske nogometne reprezentance (Ekipa, 28.3.2002: 24) kot tudi slovenske navijače in njihove avtomobile, čemur sem bila priča.

⁶⁹Nogomet, takrat imenovan še football, je bil na Slovenskem omenjen že v letnih poročilih srednjih šol kmalu po letu 1900, nato pa se je razširil tudi izven šolskih okvirov. 9.5.1911 je bil ustanovljen prvi slovenski footballski klub Ilirija, s katerim se je začela intenzivnejša razvojna pot slovenskega nogometa. Ob začetku prve svetovne vojne sta delovala dva slovenska kluba - Ilirija in Slovan. Leta 1920 je bilo organizirano prvo tekmovanje, v katerem je sodelovalo sedem moštev: SK Ilirija, SV Rapid, SK Slovan, SK Hertha, Cillier SK, SK Rote elf in ISSK Maribor (NZS, 1999: 1-4; NZS, 2000: 20). Do druge svetovne vojne so odigrali skupno 22 prvenstev, nato pa do leta 1946 organiziranih tekmovanj na območju Slovenije ni bilo. Po vojni je bil slovenski nogomet vpet v jugoslovanski sistem nogometnih tekmovanj, zaradi nekonkurenčnosti pa sta v prvi zvezni ligi igrala le dva kluba: Olimpija in Maribor (Stare, 2001: 17-18).

⁷⁰V Sloveniji so bile pred osamosvojitvijo ustanovljene le tri navijaške skupine: Green Dragons iz Ljubljane, Tifozi iz Kopra in Viole iz Maribora (iz pogovora z vodstvom navijaške skupine Green Dragons; glej tudi Cipot, 1996: 18 in 23; Protega, 1997: 46 in 47).

⁷¹Moje ugotovitve so rezultat obiska tekem, pogovorov z odgovornimi osebami za varnost na nogometnih tekmah v Sloveniji in opisov incidentov v slovenskih medijih.

ob prekrških nad domačimi igralci, medtem ko navijači najpogosteje žalijo nasprotno navijače in jim žvižgajo. Te zmerljivke pa niso rasističnega in političnega značaja.

Do samih pretepev pred tekmo in po tekmi prihaja zelo redko, saj policija gostujoče navijače, kadar so najavljeni v večjem številu⁷², spremlja od železniške ali avtobusne postaje do stadiona in nazaj.⁷³ Med tekmo pa so navijači ločeni med seboj, poleg tega so v bližini redarji in po potrebi tudi policisti, da preprečijo morebitne poskuse napadov domačih ali gostujočih navijačev na drugo skupino, zato navijači svoje nezadovoljstvo izražajo na drugačne načine. Najpogostejši izgrede, ki jih povzročajo slovenski navijači, so metanje bakel⁷⁴ in podobnih navijaških rekvizitov ter vdori na igralno površino, kjer prevladujejo mariborski navijači Viole in ljubljanski navijači Green Dragons. Sledi trganje stolov, kar tudi najraje počneta omenjeni skupini, zato ne preseneča podatek, da se izgrede najpogosteje zgodijo na tekmah med kluboma Olimpija in Maribor⁷⁵, saj rivalstvo ne poteka le med kluboma, temveč tudi med njunima navijaškima skupinama, ki sta v Sloveniji najštevilčnejši. Druga tekma, kjer tudi pogosto pride do incidentov, je Maribor - Mura⁷⁶, ki velja za štajersko-prekmurski derbi. Redkeje pa so v incidente vpleteni navijači drugih klubov.

V Sloveniji se povprečno zgodi pet incidentov na leto⁷⁷, kar je v primerjavi z Anglijo, kjer se letno zgodi preko sto⁷⁸ izgrediv in ne mine niti teden brez navijaških izpadov, zanemarljiva številka. Slovenski navijači veljajo za najmirnejše navijače v Evropi; takšno "priznanje so dobili tudi na evropskem prvenstvu v Belgiji in na Nizozemskem leta 2000" (Šubic, 2001: 17).

Kljub temu pa se ne smemo slepiti, da pri nas pojav huliganizma ni mogoč, na kar nas opozarjajo nekateri incidenti v zadnjih treh letih, ki so pritegnili pozornost medijev in sprožili razprave⁷⁹ o nasilju med navijači v Sloveniji in ugibanja, ali nimamo tudi v Sloveniji že opravka z organiziranim navijaškim nasiljem, ki meji na huliganizem. Prvi

---

⁷²To število zajema 50 navijačev in več (intervju z g. Alojzom Senčarjem, inšpektor za posebne naloge, in g. Dušanom Klobaso, višji inšpektor, Ministrstvo za notranje zadeve, 23.12.2000).

⁷³V sezoni 1999/2000 je slovenska policija opravila 27 spremstev organiziranih navijaških skupin, v katera je bilo vključenih 97 policistov (intervju z g. Alojzom Senčarjem, inšpektor za posebne naloge, in g. Dušanom Klobaso, višji inšpektor, Ministrstvo za notranje zadeve, 23.12.2000).

⁷⁴Navijaške skupine to najpogosteje počnejo na gostovanjih.

⁷⁵Incidenti: leta 1996 (Ekipa, 17.5.1996: 13), leta 2000 (Gomzi, 3.5.2000: 18), leta 2001 (Ekipa, 28.5.2001: 2).

⁷⁶Incidenti: leta 1999 (Ekipa, 6.4.1999: 3), leta 2001 (Ekipa, 3.12.2001: 5).

⁷⁷Ugotovitve temeljijo na opisu incidentov v medijih in pogovorih z odgovornimi osebami Nogometne zveze Slovenije.

⁷⁸Obširneje o tem Dunning, 1999: 137.

⁷⁹Končnica, TV Slovenija 2, 4.11.2002; Studio City, TV Slovenija 2, 11.11.2002.

takšen izgred se je leta 2000 zgodil v Štorah⁸⁰, ko je bil vlak, s katerim so se člani navijaške skupine Green Dragons peljali na tekmo v Maribor, ustavljen in je prišlo do pretepa s policisti. Leta 2001 so nase opozorili člani navijaške skupine Viole, ko so na mednarodni tekmi v Mariboru najprej metali petarde, bakle in steklenice, s čimer so ogrožali igralce, nato pa še sami vdrli na igralno površino.⁸¹ Tudi leto 2002 je bilo v znamenju metanja petard in bakel na igralno površino - na tekmah v Zagrebu⁸² in Trstu⁸³ - medtem ko so bile v Parizu bakle vržene celo med gledalce.⁸⁴ Zadnji incident, ki je opozoril na resnost problema nasilja med navijači tudi v Sloveniji, pa se je zgodil na tekmi med Mariborom in Olimpijo v Mariboru, ko so mariborski navijači Viole vdrli na igralno površino, stekli do tribune, na kateri so bili nameščeni nasprotni navijači, Green Dragonsi, in mednje metali bakle, s čimer so ogrožali človeška življenja. Ti incidenti so zadostno opozorilo klubom, da ukrepajo takoj, preden se nasilje še bolj razširi in bodo njegove posledice nepopravljive.

4.3. VZROKI ZA NASILJE

Rast nasilja na nogometnih stadionih in razvoj huliganizma je k proučevanju tega problema pritegnil različne znanstvenike.⁸⁵ Raziskave o nasilju na nogometnih tekmah so se začele v "pozni šestdesetih letih v Veliki Britaniji, v ostalih državah pa sredi osemdesetih" (Carnibella in drugi, 1996: 30). Razvite so bile številne teorije o vzrokih za vandalizem in huliganstvo, a večina od njih je bila kasneje zavrnjena zaradi pomanjkljivih dokazov. Ena takih teorij je kot vzrok za nasilje navijačev navajala alkohol⁸⁶, čemur pa nasprotuje dejstvo, da tudi številni "danski navijači pred tekmo uživajo alkoholne pijače" (Carnibella in drugi, 1996: 107), a spadajo med najmiroljubnejše navijače v Evropi. Še en dokaz za zavrnitev te teorije so škotski navijači, ki prav tako slovijo kot ljubitelji alkoholnih pijač in so se iz nasilnežev

---

⁸⁰Obširneje o tem Ekipa, 2.10.2000: 3; Ekipa, 3.10.2000: 4; Celec, 3.10.2000: 3.

⁸¹Obširneje o tem Ekipa, 27.7.2001: 2.

⁸²Takšnemu vedenju sem bila osebno priča.

⁸³Obširneje o tem Ekipa, 23.8.2002: 3; Primorske novice, 23.8.2002: 31.

⁸⁴Obširneje o tem Ekipa, 15.10.2002: 3.

⁸⁵Če omenim le nekatere od njih: Ian Taylor, John Clarke, John Hargreaves, Alan Ingham, Peter Marsh in njegovi sodelavci, Desmond Morris, Eric Dunning in ostali z Leichesterske šole, David Canter in sodelavci, Gary Armstrong, Rosemary Harris, Richard Giulianotti, Steve Redhead, Jerry Lewis, AnneMarie Scarisbrick-Hauser, Dick Hobbs, Dave Robins, Alessandro Dal Lago, Rocco De Biasi (Giulianotti in drugi, 1994: 9).

⁸⁶Obširneje o tem Dunning, 1999:139.

preusmerili v miroljubne⁸⁷ navijače, da jih ne bi enačili z angleškimi huligani in da bi dokazali, da alkohol ni vzrok za nasilje na nogometnih tekmah in da ga ni potrebno prepovedovati pred tekmami in med njimi.

Drugi so vzroke za incidente navijačev videli v njihovi subkulturi⁸⁸, a kot sem že opredelila v prvem poglavju, vsi navijači niso nagnjeni k nasilju; torej za incidente ni kriva le njihova subkultura. Vsaka subkultura je del neke kulture in del neke družbe⁸⁹, iz katere se je nasilje preneslo tudi na stadione, o čemer priča prav pojav huliganizma. "V Veliki Britaniji se je nogometni huliganizem v polnem razmahu razvil ravno v času ekonomske in vsesplošne družbene krize ter oblasti konservativcev na čelu z Edwardom Heathom, ki je to krizo in konfliktno družbene odnose poskušala rešiti na poseben avtoritaren način" (Lalić, 1993: 254). Represivna politika proti huliganom se je nadaljevala tudi v času predsednikovanja Margaret Thatcher, ki pa je dosegla ravno nasprotno od zelenega. Namesto zmanjšanja huliganskih dejanj so se ta le še povečala.⁹⁰

Konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let se je družba v bivši Jugoslaviji soočala z "globokimi mednacionalnimi in političnimi nasprotji, kar je pomembno vplivalo na povečanje navijaškega nasilja" (Lalić, 1993: 279). Politični verbalni nastopi navijačev so se povečali ravno v obdobju večje politične napetosti v državi, po drugi strani pa na derbijih, posebno ko so med seboj igrale hrvaške in srbske ekipe. Mednacionalne in politične napetosti so pripeljale do intenzivnega nacionalnega homogeniziranja. Pripadniki Bad Blue Boysov in Torcide so se združevali na tekmah Dinama oziroma Hajduka proti beograjskim klubom, Delije in Grobari pa v času derbijev in proti kluboma iz Hrvaške.

Seveda pa se razmere v družbi razlikujejo od države do države, zato obstajajo tudi različni vzroki za pojav in razvoj nasilja. "V Angliji so to družbeni razredi in regionalne razlike, na Škotskem in Severnem Irskem religiozno sektaštvo, v Španiji lingvistični subnacionalizem Kataloncev, Kastiljcev, Galicijcev in Baskov, v Italiji mestni partikularizem in razdelitev na sever in jug in v Nemčiji odnos med zahodom in vzhodom ter politične skupine levice in desnice" (Dunning, 1999: 158; Giulianotti in

---

⁸⁷Leta 1992 jih je UEFA nagradila za športno vedenje na evropskem prvenstvu (Carnibella in drugi, 1996: 43).

⁸⁸Sociologi Peter Marsh, Elisabeth Rosser, Rom Harre (Lalić, 1993: 32).

⁸⁹To teorijo so razvili v Centru za nogometne študije v Leichestru. Njeni člani so Eric Dunning, Patrick Murphy, John Williams (Lalić, 1993: 37; Giulianotti in drugi, 1994: 128-155; Dunning, 1999: 141-144).

⁹⁰Tragedije v Bradfordu in Bruslju, kjer so bili v incident vpleteni angleški navijači, leta 1985 in Sheffieldu leta 1989.

drugi, 1994: 154). Mnogi resni in s težkimi posledicami obeleženi incidenti nogometne publike v drugi polovici stoletja so se zgodili zaradi nogometnih tekem med ekipami, ki so jih gledalci in javnost določene države doživljali kot "vrhunske simbole različnih regionalnih, verskih, etničnih in političnih identitet" (Lalić, 1993: 253). V evropskih državah, kot so Anglija, Grčija, Italija, Nemčija, Španija in Turčija zmage in poraze svoje ekipe navijači doživljajo precej čustveno, česar pa v Sloveniji ni opaziti v tolikšni meri.

V Sloveniji se incidenti zgodijo predvsem zaradi rivalstva med klubi in navijaškimi skupinami, ki izhaja iz regionalne razdelitve⁹¹. Štajerska, ki jo predstavlja klub Maribor, proti Ljubljani, ki jo zastopa Olimpija, ali Štajerska oziroma Maribor proti Prekmurju, ki ga predstavlja klub Mura. Na Primorskem pa prevladuje lokalno rivalstvo med Novo Gorico - klub Gorica - in Ajdovščino - klub Primorje - ter med Koprom - istoimenski klub - in Novo Gorico oziroma Ajdovščino.

Določen vpliv na navijaško nasilje, predvsem huliganizem, pa imajo tudi mediji.⁹² Od šestdesetih let dvajsetega stoletja dalje, ko se je pojavil huliganizem, so "novinarji prihajali na tekme posebej zato, da bi pisali o izgredih" (Carnibella in drugi, 1996: 85). Opozarjali so na pretečo nevarnost in v družbi ustvarjali paniko pred morebitnimi izgredniki, v čemer so pogosto tudi pretiravali.⁹³ Nekateri strokovnjaki⁹⁴ celo trdijo, da so mediji s takšnim poročanjem in označevanjem navijače celo spodbudili k nadaljnemu nasilju, saj so ti svoja nasilna dejanja pričeli opravičevati na način - če ste nas že označili za takšne, se tako pa tudi še obnašajmo. Mnogi navijači zato niso zadovoljni s poročanjem medijev o njih, saj poudarjajo, da jih opazijo le, ko gre kaj narobe⁹⁵; tj. v primeru incidentov.

4.4. UKREPI ZA PREPREČITEV NASILJA

Za preprečitev nasilja na nogometnih stadionih so nogometne krovne organizacije sprejemale in uveljavljale nove in nove ukrepe, saj so izgredniki iskali nove poti za izvajanje svojega nasilniškega rituala.

---

⁹¹To se je pokazalo tudi junija 2002 ob sporu selektorja Srečka Katanca in reprezentanta Zlatka Zahoviča.

⁹²Obširneje o tem Dunning, 1999: 156; Carnibella in drugi, 1996: 85-94.

⁹³Izgrednike so označevali kot barbare, živali ipd. (Carnibella in drugi, 1996: 85-90).

⁹⁴Npr. Stuart Hall (Carnibella in drugi, 1996: 87).

⁹⁵Intervju z vodstvom navijaške skupine Green Dragons, 18.3.2001; Lalić, 1993: 75.

Eden od prvih ukrepov je bila namestitvev železnih in kovinskih ograj na stadionih za preprečevanje vdora gledalcev in navijačev na igralno površino in fizično ločevanje med navijaškimi skupinami ter navijaških skupin od ostalega dela gledalcev. V Angliji so jih na nogometnih stadionih odstranili po tragediji v Sheffieldu, saj so prispevale k tragičnim posledicam. Danes so odstranjene tudi v večini evropskih držav, kar pa ne velja za Slovenijo. Na stadionih v Sloveniji so takšne ograje še vedno prisotne.⁹⁶ Tako je tudi še na hrvaških in jugoslovanskih stadionih.⁹⁷

Z ustanovitvijo navijaških skupin in razvojem transporta, ko je omogočeno potovanje na gostovanja, se je povečala potreba po preprečevanju fizičnih stikov in konfliktov med gostujočimi in domačimi navijači ne samo na tekmi, temveč tudi v bližini stadionov, kasneje pa še na točkah v mestu, kjer so se navijači zbirali na dan tekem. V sedemdesetih in osemdesetih se je povečalo število policijskih spremstev navijaških skupin z železniških in avtobusnih postaj do stadiona in nazaj.⁹⁸

Že v šestdesetih letih in potem v osemdesetih je Angleška nogometna zveza v domačem prvenstvu zaprosila policijo za pomoč pri odkrivanju izgreznikov, posebno huliganov. Policisti so se v civilu pridruževali navijaškim skupinam z namenom, da bi zbrali čim več informacij o huliganih, ki so jih dostavljali svojim nadrejenim. Rezultat takšnih akcij so bile številne "jutranje racije na domovih osumljenih huliganov" (Carnibella in drugi, 1996: 113). Vendar se je ta taktika izkazala za precej neuspešno, saj je bilo porabljenega veliko denarja, obsojenih pa je bilo le majhno število huliganov. Huliganske akcije pa so se nadaljevale.

Razvoj huliganizma je vodil v odstranitev stojišč na stadionih, saj se je na njih zgodilo največ incidentov, ki jih je bilo tudi težje nadzirati, zato so bila na stadionih vpeljana sedišča. Ker pa so se huligani preselili tudi na sedišča, so nogometni klubi začeli s kontrolo vstopnic, pregledom oseb, da ne bi vnašali na stadion predmetov, ki bi lahko služili za napad na druge osebe, ter z namestitvijo kamer⁹⁹, s katerimi so nadzorovali dogajanje na tribunah. V osemdesetih letih so se na nogometnih stadionih začele uporabljati tudi posebne televizije, imenovane "Closed-circuit Television

---

⁹⁶Intervju z g. Andrejem Zalarjem, Nogometne zveza Slovenije, 28.11.2000. Prav tako sem to preverila na stadionih v Ljubljani, Novi Gorici, Kopru, Ajdovščini.

⁹⁷Bila sem na tekmi v Beogradu (5.9.2001) in Zagrebu (27.3.2002), kjer sem se v to prepričala.

⁹⁸Velja tudi za Slovenijo (intervju z g. Dušanom Klobaso, višji inšpektor, in g. Alojzom Senčarjem, inšpektor za posebne naloge, Ministrstvo za notranje zadeve, 23.12.2000).

⁹⁹Na slovenskih stadionih so kamere nameščene predvsem na tekmah visokega tveganja, med katere štejemo derbije med Olimpijo in Mariborom, mednarodne klubske in reprezentativne tekme (intervju z g. Andrejem Zalarjem, Nogometne zveza Slovenije, 28.11.2000).

(CCTV)" (Carnibella in drugi, 1996: 116), in kamere, ki omogočajo televizijski nadzor nad dogajanjem na tribunah in takojšnjo identifikacijo izgrednikov.

V osemdesetih letih, po številnih incidentih, se je na nogometnih stadionih, najprej in predvsem v Angliji, pričel uvajati tudi "Hoolivan" (Carnibella in drugi, 1996: 117), poseben sistem, ki je policiji omogočal radijsko zvezo z vsemi policisti na stadionu in izven njega in je bil prav tako povezan tudi s kamerami in CCTV znotraj stadiona in zunaj njega.

V devetdesetih je opazna vse večja prisotnost policije na stadionih za varovanje prisotnih na tekmi in preprečevanje incidentov, kar je bila posledica rasti nasilja na nogometnih tekmah. Klubi so začeli angažirati tudi redarsko službo, ki opravlja varnostne naloge znotraj stadionov, medtem ko ji policija priskoči na pomoč le v primeru, ko redarji ne zmorejo sami obvladati izgrednikov, sicer policisti opravljajo svoje naloge zunaj stadiona.¹⁰⁰

Rasizem predstavlja velik problem v nogometu po celem svetu, zato so nogometne zveze, da bi ga na nogometnih tekmah preprečile, sprejele zakon, s katerim so prepovedale vzklikanje in izobešanje rasističnih parol na nogometnih tekmah.¹⁰¹

Razvila so se tudi številna protirasistična gibanja. Leta 1993 sta "Združenje za rasno enakost in Angleška nogometna zveza ustanovili kampanjo Let's Kick Racism Out of Football" (Back in drugi, 1999: 427), s katero bi spodbudili klube in navijaške skupine, da organizirajo lastne kampanje za boj proti rasizmu v nogometu. V načrtu te kampanje so bile opredeljene naslednje točke (Carnibella in drugi, 1996: 98):

- klub ne bo toleriral rasizma in bo ukrepal proti navijačev, ki bodo vpleteni v rasistična dejanja,
- klub bo javno obsodil kakršno koli rasistično dejanje na tekmah in opozoril navijače, da bo v takih primerih strogo ukrepal proti njim,
- klub bo postavil pogoj za kupce sezonskih kart, da se ti ne bodo udeleževali rasističnih aktivnosti,
- klub bo preprečeval prodajo in širitev rasistične literature na stadionih in v njihovi okolici,
- klub bo disciplinsko ukrepal proti igralcem, ki bodo kakor koli žalili druge udeležence tekme,

---

¹⁰⁰Intervju z g. Dušanom Klobaso, višji inšpektor, in g. Alojzom Senčarjem, inšpektor za posebne naloge, Ministrstvo za notranje zadeve, 23.12.2000.

¹⁰¹Football (Offences) Act 1991 (Back in drugi, 1999: 426).

- klub se bo povezal z ostalimi klubi, da jih seznanijo s klubske politiko proti rasizmu,
- klub bo poskrbel, da bodo redarji in policija seznanjeni s problemom in klubske politiko, da bo sprejeta enotna strategija za odstranitev ali postopanje z navijači, ki kakor koli kršijo nogometna pravila,
- klub bo odstranil vse transparente z rasistično vsebino s stadiona,
- klub bo sodeloval z ostalimi organi, kot so policija, lokalni organi, nogometna zveza, navijači, šole in podobno, da jih seznanijo z vsebino in namenom delovanja te kampanje.

Prva kampanja, ki so jo organizirali navijači, se je imenovala Leeds Fans United Against Racism And Fascism leta 1987. Na Škotskem so navijači leta 1991 formirali kampanjo Supporters' Campaign Against Racism in Football. Na Nizozemskem so organizirali kampanjo z motom Ko rasizem zmaga, šport izgublja. V Italiji so oblikovali akcijo z naslovom No al razzismo!. V času evropskega prvenstva v Belgiji in na Nizozemskem leta 2000 je potekala "akcija z naslovom Pokažimo rdeč karton rasizmu" (Ekipa, 9.6.2000: 4). Velja pa še omeniti kampanjo Vsi drugačni, vsi enakopravni, ki jo je organiziral Svet Evrope.

Leta 1996 je Nemška zelena skupina MEP v raziskavi o nogometnem huliganizmu poudarila ključno vlogo nogometašev v boju proti rasizmu. Predlagano je bilo, da naj bi "nogometaši prenehali igrati ali odklonili igranje tekem v primerih nasilnega, rasističnega ali antisemitskega vedenja navijačev" (Carnibella in drugi, 1996: 103).

Mednarodna nogometna zveza je na kongresu v Buenos Airesu julija 2001 najavila oster boj proti rasizmu v nogometu. Delegati so sprejeli posebno resolucijo, v kateri pozivajo klube, sodnike, nogometaše, navijače, trenerje in medije, da se z vsemi sredstvi uprejo naraščajoči rasni nestrpnosti na nogometnih stadionih, proti razpihovalcem rasizma pa tudi ustrezno ukrepajo. "Delegati so 7. julij tudi določili za mednarodni dan boja proti rasizmu v nogometu" (Ekipa, 9.7.2001: 9).

Za različne ukrepe proti rasizmu na nogometnih tekmah so se odločili tudi nekateri igralci. "Nogometaši italijanskega kluba Treviso so na tekmi proti Genovi nastopili s črno pobarvanimi obrazi in na ta način izrazili protest proti rasističnim navijačem" (Ekipa, 5.6.2001: 10). Tudi vodstvo italijanskega kluba Lazio se je odločilo ukrepati proti rasističnemu navijačem s prepovedjo vstopa na stadion, saj je klub v preteklosti že bil zaradi njih kaznovan.

Klubi in nogometne zveze se seveda trudijo preprečevati incidente, saj so oni tisti, ki so odgovorni za varnost v času tekem in nosijo posledice, kar pomeni, da so v primeru manjših incidentov denarno kaznovani¹⁰², v primeru hujših izgrediv pa celo kaznovani s prepovedjo igranja tekem na svojem stadionu¹⁰³ ali so celo izključeni iz tekmovanja.¹⁰⁴

---

¹⁰² To je najpogostejša kazen, ki je doletela tudi slovenske klube: Olimpija, Maribor, Mura, Publikum, Gorica, Korotan, Primorje (intervju z g. Andrejem Zalarjem, Nogometna zveza Slovenije, 28.11.2000).

¹⁰³ To je doletelo tudi slovenska kluba Maribor in Olimpija (intervju z g. Andrejem Zalarjem, Nogometna zveza Slovenije, 28.11.2000).

¹⁰⁴ V sredini osemdesetih let so bili angleški klubi kaznovani s petletno prepovedjo nastopanja v mednarodnih tekmovanjih (Lalić, 1993: 20), hrvaški klub Hajduk je bil kaznovan z dveletno prepovedjo sodelovanja v pokalu UEFA (Lalić, 1993: 108).

5 ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI NA STADIONIH IN OKOLICI

Nogomet je danes najbolj razširjen šport na svetu. V vsaki državi potekajo številne lige, organizirana so tudi mednarodna tekmovanja. Povečujejo se kapacitete stadionov, večje število ljudi na tribunah pa pomeni večjo nevarnost incidentov in težje zagotavljanje varnosti udeležencem tekem, zato organizacija posamezne tekme ali celotnega prvenstva danes zahteva dolgoročne priprave in številna usklajevanja med odgovornimi nogometnimi in drugimi organi, ki sodelujejo pri organizaciji tekmovanja in zagotavljanju varnosti na nogometnih stadionih in njihovi okolici v času tekem.

Nogometni organi, katerih naloga je zagotavljanje reda in varnosti na nogometnih stadionih in njihovi okolici, so naslednji:

- nogometni klub,
- nacionalna nogometna zveza,
- kontinentalna¹⁰⁵ nogometna zveza,
- mednarodna nogometna zveza - FIFA.¹⁰⁶

Ostali organi, ki sodelujejo pri zagotavljanju reda in varnosti na nogometnih stadionih, pa so še naslednji:

- policija,
- redarji,
- medicinska pomoč,
- gasilci,
- ponekod tudi vojaki.

V nadaljevanju bom predstavila posamezne organe in njihovo vlogo pri zagotavljanju reda in varnosti.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Pod to točko bom opisala dolžnosti Evropske nogometne zveze.

¹⁰⁶ Kratica pomeni Federation Internationale de Football Association.

¹⁰⁷ O dolžnostih nogometnega kluba pri zagotavljanju varnosti na stadionu v času tekem sem se pogovarjala z go. Metko Likar iz ND HIT Gorica in g. Andrejem Zalarjem z NZS, o dolžnostih nogometne zveze, evropske nogometne zveze in mednarodne nogometne zveze z g. Andrejem Zalarjem, o dolžnostih policije pa z g. Dušanom Klobaso in g. Alojzom Senčarjem z Ministrstva za notranje zadeve.

5.1. NOGOMETNI KLUB

Nogometni klub je prvi osnovni element v nogometni hierarhiji in je v odnosu do ostalih organizacij v inferiornem položaju, saj njegove pravice, naloge in dolžnosti pri zagotavljanju varnosti prisotnih na nogometni tekmi določajo pravilniki nogometne zveze na državnem nivoju, pravilniki UEFA-e¹⁰⁸ na evropskem nivoju¹⁰⁹ in pravilniki FIFA-e na svetovnem nivoju, ki jih je dolžan spoštovati in izvajati, sicer sledijo sankcije.

Že pred samim tekmovanjem mora nogometni klub izvesti določene ukrepe za uspešno organizacijo nogometnih dogodkov. Prvi ukrep je zagotovitev ustreznega objekta, na katerem se bo odvijalo nogometno tekmovanje. Ker klub običajno ni lastnik stadiona, z lastnikom podpiše pogodbo o uporabi tega objekta, ki pa mora izpolnjevati zahteve¹¹⁰, zapisane v pravilnikih tiste krovne organizacije, pod pristojnostjo katere se določeno tekmovanje odvija. Komisija za objekte in komisija za varnost odgovorne krovne organizacije nato preverita lastnosti stadiona in na podlagi ocene določita, če je primeren za organizacijo tekmovanja. Če ta ne ustreza zahtevam, mora klub izvesti predlagane dodatne ukrepe ali poiskati nadomestni objekt.

Klub mora glede na vrsto¹¹¹ tekme in druge okoliščine, med katere spadajo pomembnost tekme, predvideno število gledalcev, prihod navijačev gostujoče ekipe, predvideti še naslednje ukrepe, ki so opredeljeni v pravilniku o varnosti na stadionih (NZZ, 1999: 75):

- določiti odgovorno osebo za varnost na tekmi - vodja redarjev,
- določiti število redarjev,
- organizirati morebitno prisotnost gasilcev in gasilskega vozila na tekmi,
- organizirati prisotnost vozila prve pomoči,
- s predstavniki policije se dogovoriti o prisotnosti policistov na tekmi in predvideti ter izvesti vse druge ukrepe, ki so potrebni za nemoten in varen potek tekme,
- izdelati varnostni načrt, ki zajema:
  1. predvidene ukrepe pred tekmo,

¹⁰⁸ Kratica pomeni Union of European Football Associations - Evropska nogometna zveza.

¹⁰⁹ Veljajo za evropske nogometne zveze, članice UEFA-e, in njihove klube.

¹¹⁰ Zahteve so: fizično ločeni prostori za navijače domačega in gostujočega moštva, dovolj široki zasilni izhodi, veliko število sedišč, fizično ločena stojišča, ograje, sedišča, sanitarije in ostali spremljajoči objekti morajo biti pričvrščeni, primerni prostori za policijsko opazovanje in snemanje.

¹¹¹ Poznamo tekme visokega tveganja in tekme nizkega tveganja.

2. predvidene ukrepe v času tekme,
3. predvidene ukrepe po tekmi.

Klub z organi, ki sodelujejo pri zagotavljanju varnosti na nogometnih tekmah, stopi v stik že določen čas pred začetkom tekmovalne sezone. Tako sklene pogodbo z zasebno varnostno službo, ki na tekmah opravlja varnostne naloge znotraj stadiona, in zagotovi prisotnost gasilcev¹¹², katerih naloga na tekmi je nevtraliziranje in odstranitev aktiviranih pirotehničnih sredstev, in medicinske pomoči, ki po potrebi nudi pomoč poškodovanim igralcem kot tudi vsem ostalim udeležencem tekme v primeru neredov in telesnih poškodb.

Prav tako se morajo predstavniki kluba že pred tekmo sestati z navijaško skupino, da se z njo dogovorijo o korektnem navijanju brez kakršnih koli incidentov ali žalitev svoje ali nasprotnikove ekipe ali ostalih udeležencev tekme. Navijači pa želijo od kluba dobiti dovoljenje za vnos navijaških rekvizitov na stadion, ki jih potrebujejo za navijaško predstavo na tekmi.

Klub mora policiji posredovati podatke o času in načinu prihoda nasprotnikovih navijačev ter njihovem številu, ki jih pridobi od odgovornih oseb gostujočega kluba.

Kadar je tekma ocenjena kot tekma visokega tveganja, se na dan tekme v dopoldanskem času sestanejo predstavniki kluba, delegat tekme, sodnik tekme, kontrolor sojenja, predstavnik policije in redarjev, da skupaj še enkrat preverijo, če so bili izvedeni vsi potrebni ukrepi za varnost na nogometni tekmi.

Pred začetkom tekme klub določi vodjo redarjev, ki po dogovoru z upravo kluba ostale redarje, katerih število¹¹³ je določeno glede na število obiskovalcev, razporedi predvsem na naslednja mesta (NZZ, 1999: 73):

- dele tribun, kjer so gostujoči in domači navijači¹¹⁴, tako da navijače fizično ločijo od ostalih gledalcev,
- na mesta, od koder bodo lahko preprečevali prehajanje gledalcev iz enega dela tribun na drugi del, hkrati pa usmerjali gledalce na tiste dele tribun, za katere imajo vstopnice,
- na mesta, kjer bodo lahko preprečevali morebitne poskuse vdora gledalcev na igrišče,
- na mesta, kjer bodo imeli nadzor nad dogajanjem v sanitarijah,

---

¹¹² Na tisoč gledalcev najmanj trije gasilci (NZZ, 1999:71).

¹¹³ Najmanj dva redarja na sto gledalcev (NZZ, 1999:71).

- na mesta, kjer je gledalcem prepovedan vstop in zadrževanje,
- na mesta, kjer bodo lahko uspešno preprečevali dostop gledalcev do naprav za uspešno izvedbo tekme,
- na mesta, kjer bodo preprečevali novinarjem, funkcionarjem in drugim osebam, ki imajo posebne oznake, gibanje izven območja, ki jim je s posebno oznako dovoljeno.

Vodja redarjev se s predstavniki kluba dogovori o pravočasnem dostopu obiskovalcev na stadion, da na vhodih ne bi prihajalo do gneče in morebitnih poškodb. Redarji na vhodih opravljajo pregled obiskovalcev, da ti ne bi vnašali pirotehničnih sredstev in drugih predmetov, ki bi lahko služili kot napad na druge osebe, in preprečujejo vstop vinjenim osebam. Prav tako je prepovedano točenje alkoholnih pijač na stadionu kot v njegovi okolici na dan tekme.

Na stadionu so nameščene tudi televizijske kamere, ki nadzorujejo dogajanje na tribunah, in v primeru incidentov omogočajo klubu identificirati izgreznike.

Klub mora seveda storiti vse, da do incidentov ne bi prišlo, zato mora poskrbeti, da ni prodanih več vstopnic, kot je kapaciteta stadiona, da ne bi prihajalo do gneče na tribunah. V primeru tekem visokega tveganja je v prodaji celo manj vstopnic od kapacitete stadiona.

Če navijači ali gledalci med tekmo na kakršen koli način žalijo nasprotno ekipo ali njihove navijače, jih je predstavnik domačega kluba po zvočniku dolžan opozoriti na korektno vedenje in navijanje. Prav tako je klub dolžan odstraniti vse transparente z žaljivo vsebino, posebno napise političnega in rasističnega značaja. Če klub ne izvede omenjenega ukrepa, je kaznovan s strani odgovornega organa vrhovne organizacije.

Kadar gledalci ali navijači med tekmo mečejo razne predmete na igralno površino, jih je klub prav tako dolžan opozoriti in jih pozvati, da prenehajo. Če izgrezniki ne upoštevajo opozoril, ima sodnik pravico tekmo prekiniti in zahtevati izpraznitev tistega dela tribun, iz katerega predmeti letijo na igrišče.

V primeru neredov na stadionu po pooblastilih kluba najprej ukrepajo redarji, ki pa imajo pravico prositi za pomoč policiste, ki so prisotni na tekmi, kadar sami ne morejo umiriti izgreznikov.

V sedanjosti med tekmo težje prihaja do obračunov med navijaškimi skupinami, kot je bilo naključje v preteklosti, saj se danes izvaja strožji nadzor.

---

¹¹⁴ Če so gostujoči navijači na tribunah skupaj z domačimi, za njihovo vedenje in postopke odgovarja organizator tekme, če pa so ločeni, za njihove postopke odgovarja gostujoči klub (NZZ, 1999: 75).

Po koncu tekme mora klub poskrbeti za varen odhod vseh udeležencev s stadiona. Redarji in policisti skrbijo, da ne pride do fizičnega stika navijaških skupin, zato običajno domače navijače, redkeje tudi gledalce, zadržijo na stadionu toliko časa, dokler gostujočih navijačev policija varno ne pospremi do njihovih prevoznih sredstev.

Vsak klub si prizadeva, da se na tekmi ne bi dogajali incidenti, ker sam nosi posledice takih dogodkov, saj je primarno odgovoren za varnost vseh udeležencev. Klub proti svojim navijačem in gledalcem, ki povzročajo nered, ukrepa le na ta način, da jih opozarja na posledice teh dejanj, drugih sankcij pa proti njim običajno ne izvaja.

5.2. NACIONALNA NOGOMETNA ZVEZA

Na državnem nivoju je nogometna zveza¹¹⁵ vrhovna organizacija v nogometni strukturi, saj določa tekmovalni sistem in sprejema statut, pravila in zakone, ki so jih klubi dolžni spoštovati in izvajati.

Nogometna zveza za vsako prvenstveno ali pokalno tekmo določi sodnike in delegata tekme, ki ima funkcijo glavnega nadzornika tekme s pravicami in obveznostmi po predpisih nogometne zveze. V primeru tekme visokega tveganja zveza določi še kontrolorja sojenja, ki se posvetuje z delegatom in mu nudi potrebno pomoč. Po koncu tekme sta oba dolžna izpolniti obrazec, ki ga pošljeta na nogometno zvezo. Poročilo kontrolorja sojenja se nanaša le na oceno sojenja sodnikov, medtem ko mora poročilo delegata tekme vsebovati informacije o organizaciji tekme, vedenju gledalcev in navijačev, varnostnih ukrepih ter morebitnih incidentih pred tekmo, med tekmo ali po tekmi, o katerih mora zbrati čim več podatkov in dokazov ter vse dostaviti odgovornemu organu nogometne zveze, ki potem proti klubu ukrepa po disciplinskem pravilniku. Kazen je običajno v denarni obliki, v primeru hujših incidentov pa lahko disciplinska komisija za določen čas prepove igranje nogometnih tekem na objektu, kjer se je incident zgodil, ali pa klub celo izloči iz nadaljnjega tekmovanja. Višina kazni je odvisna tudi od predkaznovanosti kluba.

Nogometna zveza ukrepa le proti klubu, saj je kot organizator primarno odgovoren za varnost v času tekme.

---

¹¹⁵ Prva nogometna zveza je bila ustanovljena v Angliji leta 1863, nato leta 1873 na Škotskem, leta 1876 v Walesu in leta 1880 na Irskem. Prve nogometne zveze izven britanskega otočja so bile osnovane leta 1889 na Danskem in Nizozemskem, leta 1895 v Belgiji in Švici, leta 1900 v Nemčiji in leta 1906 na Portugalskem (Dunning, 1999: 103). Ljubljanska nogometna podzveza je bila ustanovljena v Ljubljani 23.04.1920 v okviru jugoslovanske nogometne zveze, od katere je Nogometna zveza Slovenije prevzela nasledstvo.

Ko je na državnem nivoju določen status nogometne zveze kot vrhovne nogometne organizacije, ta zaprosi za članstvo v kontinentalni in mednarodni nogometni zvezi, ki ji omogočata klubska in reprezentančna tekmovanja na mednarodnem prizorišču, kjer je podrejena njunim pravilom.

Na mednarodnem nivoju nogometna zveza lahko opravlja naloge organizatorja posamezne nogometne tekme¹¹⁶ ali prvenstva.

Če določena država želi organizirati nogometno prvenstvo, mora na krovno organizacijo poslati svojo kandidaturo. Pristojni organi vrhovne organizacije nato preverijo objekte, ki jih je država predlagala za gostitelje nogometnih tekem prvenstva, vse možne namestitvene kapacitete ter transportne povezave in na podlagi ocene določijo, če je država primerna za organizacijo prvenstva. Končno odločitev o gostiteljici prvenstva pa sprejme izvršni odbor na glasovanju.

Države že med kandidaturo izvajajo določene ukrepe, ki se nanašajo predvsem na posodabljanje stadionov, ki so predvideni za prizorišča nogometnih tekem prvenstva, da bi le-ti izpolnjevali zahteve¹¹⁷ za gostitev največjih tekmovanj po pravilih krovne organizacije, na določitev namestitvenih kapacitet za tekmujoče ekipe, medije in gledalce ter na urejanje transportnih povezav, predvsem do mest in v mestih, ki naj bi gostila tekme. Država, ki je izbrana za gostiteljico prvenstva, z omenjenimi ukrepi nadaljuje do roka, predvidenega za začetek prvenstva, krovna organizacija pa budno spremlja njene aktivnosti.

Poleg že omenjenih nalog pa mora država gostiteljica poskrbeti tudi za zadostno število primerno usposobljenega osebja, ki bo na prvenstvu skrbelo za miren potek tekmovanja in varnost vseh udeležencev, zato med pripravami na prvenstvo izvaja številna dodatna usposabljanja in preverja vse mogoče scenarije.

V primeru, da več¹¹⁸ držav gosti prvenstvo, so potrebne še dodatne uskladitve in priprave. Najprej morajo ustanoviti združen lokalni organizacijski odbor, ki je zadolžen predvsem za naslednje naloge (UEFA, 1997: 10):

- daje predloge odboru vrhovne organizacije glede mest gostiteljev in stadionov, na katerih se bodo odvijale tekme,

---

¹¹⁶ Pri organizaciji tekme nogometna zveza opravlja enake naloge kot klub.

¹¹⁷ Zahteve so: stadioni s sedišči, brez stojišč, možnosti namestitve videokamer, možnost izvajanja varnostnih ukrepov, ločene sanitarije za moške in ženske, vsi potrebni pripomočki za medije, možnost dostopa in namestitve invalidov.

¹¹⁸ Leta 2000 sta evropsko prvenstvo prvič gostili dve državi - Belgija in Nizozemska.

- daje predloge odboru vrhovne organizacije glede razdeljevanja in prodaje vstopnic,
- ureja vse potrebno za organizacijo vseh tekem prvenstva.

Lokalni organizacijski odbor določi celoten sistem razdeljevanja vstopnic, ki pa ga mora odobriti še odbor krovne organizacije, ta pa v dogovoru z lokalnim organizacijskim odborom določi število vstopnic.

Pri razdeljevanju vstopnic je potrebno upoštevati morebitno ločitev nasprotnih navijačev in gledalcev, da ne bi prihajalo do nepotrebnih incidentov. Država gostiteljica je edina odgovorna za zagotavljanje reda in varnosti pred tekmami, med njimi in po njih, zato mora poskrbeti, da so na stadionih, ki so prizorišča tekem prvenstva, zagotovljeni čim bolj optimalni pogoji za varnost vseh udeležencev. Tako mora biti zagotovljen varen dostop nogometnih akterjev na igrišče in z njega ter na stadion in z njega kot tudi varen dostop in namestitve vseh udeležencev na stadionu. Poleg tega mora država gostiteljica poskrbeti za zadostno število in označitev ločenih parkirišč, za označitev vhodov na stadion in za zadostno število redarjev na vsakem vhodu, ki opravljajo preglede obiskovalcev tekme in preverjajo vstopnice ter usmerjajo gledalce na njihova mesta na stadionu.

Pred začetkom tekmovanja so organizirana številna srečanja odgovornih oseb za varnost na prvenstvu, ki preverjajo vse ukrepe, ki so bili že storjeni, in dodatne ukrepe, ki jih je še potrebno izvesti, da bi zagotovili največjo možno varnost vsem udeležencev prvenstva.

Redni sestanki se nato izvajajo dva dneva in en dan pred vsako tekmo, na dan tekme ter dan po vsaki tekmi. Na sestankih pred tekmo predstavniki krovne organizacije, predstavniki države gostiteljice, predstavniki ostalih držav udeleženk prvenstva, predstavniki policije, predstavniki redarjev, predstavniki gasilcev znova skupaj preverijo izvedbo ukrepov ter po potrebi predlagajo dodatne ukrepe, ki morajo biti izvedeni čimprej, najkasneje pa do desete ure dopoldan na dan tekme, ko je predviden zadnji sestanek vseh predstavnikov.

Med tekmo predstavniki krovne organizacije spremljajo dogajanje tako na tribunah kot na samem igrišču in beležijo morebitne kršitve pravil, posebno incidente, o katerih morajo zbrati čimveč podatkov, jih vpisati v poročilo, ki ga morajo najkasneje v štiriindvajsetih urah dostaviti na sedež krovne organizacije, kjer je zadeva predana disciplinski komisiji, ki določi kazen.

Na sestanku dan po tekmi vsi predstavniki analizirajo izvedbo ukrepov pred tekmo, med tekmo in po njej.

Za vsak incident, ki se zgodi na tekmah, država gostiteljica sprejema vso odgovornost in je kaznovana po disciplinskem pravilniku krovne organizacije. Za vedenje ekipe, funkcionarjev, gledalcev in navijačev pa so odgovorne tudi same države udeleženske prvenstva in so za incidente tako kot država gostiteljica kaznovane po disciplinskem pravilniku vrhovne organizacije.

5.3. EVROPSKA NOGOMETNA ZVEZA

"Evropska nogometna zveza (UEFA) je bila ustanovljena v Baslu v Švici 15. junija 1954" (UEFA, 8.3.2000: 1). Vodilni cilj pobudnikov za ustanovitev te organizacije je bil razvoj enotnosti in solidarnosti znotraj evropske nogometne skupnosti, kar je še danes eden vodilnih ciljev UEFA-e.

Od ustanovitve je UEFA rasla v temeljno organizacijo evropskega nogometa in se iz pretežno administrativnega telesa razvila v proaktivno in dinamično športno organizacijo, ki predstavlja nogometne zveze v Evropi in sme delovati le v skladu z njihovimi željami.

Ob ustanovitvi je bilo v UEFA-o združenih le petindvajset nogometnih zvez, katerih število pa je postopoma naraščalo do začetka devetdesetih let, ko je z razpadom nekaterih držav¹¹⁹ nastalo cel kup novih članic. Danes UEFA-o sestavlja enainpetdeset nogometnih zvez v Evropi, med njimi je tudi Nogometna zveza Slovenije.¹²⁰ Vse članice UEFA-e pa so tudi članice mednarodne nogometne zveze (FIFA-e).

UEFA je ena od šestih kontinentalnih konfederacij, ki sestavljajo FIFA-o. Aktivnosti UEFA-e so podrejene statutu in pravilom FIFA-e, v katerih so opredeljene njene pravice in naloge, med katerimi je tudi organizacija evropskih klubskih in reprezentančnih tekmovanj, za katere določi sistem in čas tekmovanja ter sodnike in delegate za vse tekme ter ima pravico sankcionirati kršitelje statuta in pravil.

Sama UEFA pa lahko sprejme takšne ukrepe, ki jih smatra za nujne in koristne za razvoj evropskega nogometa na katerem koli nivoju.

---

¹¹⁹ Sovjetska zveza, Češkoslovaška in bivša Jugoslavija.

¹²⁰ V UEFA-o je bila sprejeta 17.07.1993.

Ena najpomembnejših nalog UEFA-e je organizacija evropskega prvenstva. Izvršni odbor UEFA-e najprej določi odbore za organizacijo evropskega prvenstva, med katerimi so naslednji odbori (UEFA, 1997: 5):

- odbor za evropsko prvenstvo, ki je zadolžen za organizacijo in administracijo evropskega prvenstva,
- sodniški odbor, ki določa sodnike za tekme evropskega prvenstva,
- nadzorni in disciplinski odbor, ki določa disciplinska pravila,
- odbor za stadione, ki je zadolžen za inšpekcijo stadionov, ki so bili izbrani za gostitelje tekem evropskega prvenstva, in za izpolnitev obrazca, ki ga mora nato komisija dostaviti odboru za evropsko prvenstvo,
- medicinski odbor, ki je zadolžen za medicinske zadeve in testiranja športnikov,
- odbor za fair-play,
- odbor za medije, ki je zadolžen za stike z mediji.

Organizacijski odbor je odgovoren za red in varnost na prvenstvu, za prevoz ekip in predstavnikov UEFA-e, za varnost tekmujočih ekip, hotelov, v katerih le-ti bivajo v času prvenstva, in vadbišč, za varnost predstavnikov UEFA-e in hotelov, v katerih le-ti bivajo v času prvenstva, ter prizorišč tekem prvenstva. Odgovoren je tudi za stadione, saj mora poskrbeti¹²¹, da ti izpolnjujejo vse varnostne zahteve, kot je to določeno v pravilih UEFA-e. Poleg tega določa še sistem akreditiranja in državi gostiteljici nudi pomoč pri distribuciji informacij tako obiskovalcem tekem, medijem kot tudi vsem organom države gostiteljice, ki sodelujejo pri organizaciji prvenstva in zagotavljanju reda in varnosti.

Organizacijski odbor v sodelovanju z državo gostiteljico ukrepa v naslednjih primerih:

- kršenja javnega miru,
- ko je ogrožena varnost,
- nasilnih konfliktov med navijaškimi skupinami,
- diskriminacije,
- nošenja ali uporabe nezakonitega orožja,
- nasilja nad osebami ali lastnino,
- nezakonite prodaje vstopnic.

---

¹²¹ Komisija za objekte pregleda vse stadione pred začetkom tekmovanja.

V okviru organizacijskega odbora je določen tudi oddelek za varnost, ki izvršuje vse dolžnosti, povezane z varnostjo. Oddelek ima vodjo, ki predstavlja organizacijski odbor UEFA-e na prvenstvu in je odgovoren za razdelitev varnostnih nalog. Organizacijski odbor nato tudi na lokalnem nivoju določi vodje, ki so v mestih, gostiteljih tekem, zadolženi za vodenje, koordinacijo in nadzor vseh nalog. Ti vodje usklajujejo vse naloge, ki se nanašajo na organizacijo tekem, ter nosijo vso odgovornost za vse operativne naloge, ki jih izvajajo za to usposobljeno osebje.

Varnostni načrt se sprejme za vsako prizorišče tekme posebej, ker je odvisen od številnih okoliščin, kot so kapaciteta stadiona, število obiskovalcev, pomembnost tekme, tekmovalnih ekip in tradicija rivalstva med njima kot tudi med njunimi navijači.

Organizacijski odbor sprejme tudi krizni scenarij, v katerem je natančno določena razdelitev nalog in odgovornost vseh sodelujočih v primeru krizne situacije, pri čemer je nujno potrebno dobro sodelovanje in usklajevanje vseh odgovornih oseb države gostiteljice in predstavnikov UEFA-e.

Organizacijski odbor določa tudi sistem, datum, čas in kraj sestankov med predstavniki UEFA-e, predstavniki države gostiteljice, predstavniki drugih sodelujočih držav, predstavniki redarjev, predstavniki gasilcev, predstavniki policije, predstavniki medicinskega osebja in predstavniki lastnika stadiona. Skupaj na sestankih pred tekmami preverijo vse izvedene in predvidene ukrepe, po tekmi pa analizirajo njihovo izvedbo. Analiza celotnega poteka tekmovanja sledi tudi po koncu prvenstva, ki potem služi kot smernica za pripravo in organizacijo naslednjega prvenstva.

Sodelovanje in harmonizacija dela med vsemi sodelujočimi stranmi je primarnega značaja, da prvenstvo mine brez kakršnih koli zapletov in incidentov.

5.4. MEDNARODNA NOGOMETNA ZVEZA

"Mednarodno nogometno zvezo (FIFA-o) so predstavniki Belgije, Danske, Francije, Nizozemske, Španije, Švedske in Švice ustanovili v Parizu leta 1904" (Dunning, 1999: 103). Glavni cilj ustanoviteljev FIFA-e je bil združitev nacionalnih nogometnih zvez v enotno organizacijo, ki bo skrbelo za razvoj in dobrobit nogometa. Danes je FIFA vodilna nogometna organizacija na svetovnem nivoju. Njeni sedanji "cilji" so naslednji (FIFA, 15.2.2000: 2):

- promocija nogometa,

- zagotavljati prijateljske odnose med nogometnimi zvezami, konfederacijami, njihovimi predstavniki in igralci,
- nadzor nad nogometnimi zvezami in preprečitev kršitev statuta ali pravil FIFA-e ali pravil igre,
- reševati morebitne spore med nogometnimi zvezami.

Število članic je z leti postopno naraščalo in danes FIFA-o sestavljajo dvestotri nogometne zveze. Ena od njih je tudi Nogometna zveza Slovenije.¹²²

FIFA je zaradi naraščajočega števila članic ustanovila tudi konfederacije, ki združujejo nacionalne nogometne zveze istega kontinenta, in jim določila pravice in dolžnosti. FIFA je danes sestavljena iz šestih konfederacij (FIFA, 15.2.2000:5):

- Afriške nogometne konfederacije - CAF,¹²³
- Azijske nogometne konfederacije - AFC,¹²⁴
- Evropske nogometne zveze - UEFA,
- Južnoameriške nogometne konfederacije - CONMEBOL,¹²⁵
- Oceanske nogometne konfederacije - OFC,¹²⁶
- Severno in srednjeameriške ter karibske nogometne konfederacije - CONCACAF.¹²⁷

FIFA-ini najpomembnejši nalogi sta prav gotovo organizacija klubskih tekmovanj na svetovnem nivoju in organizacija svetovnega prvenstva. Izvršni odbor FIFA-e določa čas in kraj vseh tekmovanj na svetovnem nivoju ter na glasovanju izbira države gostiteljice svetovnega prvenstva. FIFA Organizacijskemu odboru za svetovno prvenstvo¹²⁸ zaupa organizacijo svetovnega prvenstva.

Pred vsakim tekmovanjem pristojni organ FIFA-e preveri objekte, ki so predlagani ali določeni za gostitelje tekem na svetovnem nivoju, za kar je zadolžen Odbor za varnost in fair play, ki mora izpolnjevati naslednje obveznosti (FIFA, 15.2.2000: 18):

- raziskati vse aspekte varnosti znotraj stadiona in v njegovi bližnji okolici,
- raziskati vsak možen način izboljšanja varnosti na nogometnih tekmah,
- ukvarjati se z vsemi aspekti fair playa v njegovem najširšem smislu,

¹²² V FIFA-o je bila sprejeta 02.07.1992.

¹²³ Kratica pomeni Confederation Africaine de Football.

¹²⁴ Kratica pomeni Asian Football Confederation.

¹²⁵ Kratica pomeni Confederation Sudamerica de Futbol.

¹²⁶ Kratica pomeni Oceania Football Confederation.

¹²⁷ Kratica pomeni Confederation Norte-CentroAmericana y del Caribe de Futbol.

¹²⁸ Ta odbor opravlja enake naloge kot Organizacijski odbor UEFA-e, zato se ne bom ponavljala.

- predlagati različne vrste kampanj, ki se nanašajo na promoviranje fair playa, in zagotoviti njihovo realiziranje.

FIFA-ini pristojni organi po koncu svetovnega prvenstva analizirajo potek tega tekmovanja in sankcionirajo kršitelje FIFA-inih pravil. Analiza nadalje služi za prihodnje organizacije svetovnih prvenstev ter izboljšavo morebitnih pomanjkljivosti, posebno z vidika varnosti vseh udeležencev.

5.5. POLICIJA

Policija danes predstavlja pomemben del pri organizaciji nogometnih tekmovanj in zagotavljanju varnosti udeležencev na tekmi ter preprečevanju nasilnih dejanj na stadionu ali v njegovi bližini. Svoje aktivnosti načrtuje in izvaja glede na oceno stopnje tveganja, pri čemer tekme deli na:

- tekme visoke stopnje tveganja, pri katerih utemeljeno pričakuje kršitve,
- tekme srednje stopnje tveganja, pri katerih obstoji verjetnost nastanka kršitev,
- tekme nizke stopnje tveganja, pri katerih se ne pričakuje kršitev.

Na podlagi omenjene ocene pripravi načrt lastnih aktivnosti, ki se razlikuje glede na oceno stopnje tveganja. Na odločitev o določitvi stopnje tveganja vplivajo različne okoliščine, ki jih policija ocenjuje za vsako tekmo posebej. Pri ocenjevanju se zlasti upošteva naslednje:

- raven tekmovanja,
- pričakovano število obiskovalcev glede na kapacitete stadiona,
- pričakovano število organiziranih navijačev, domače in gostujoče ekipe,
- morebitne spore med navijaškimi skupinami,
- pričakovane kršitve javnega reda v času tekme,
- kršitve javnega reda in miru na prejšnjih tekmah,
- pomembnost posamezne tekme,
- organiziranost redarske službe,
- vpliv tekme na splošno varnost v kraju dogodka in odziv javnosti,
- druge okoliščine, ki vplivajo na varnost.

Pri tekmah visoke in srednje stopnje tveganja predstavnik policije praviloma sodeluje s pristojno upravno enoto, ki vodi postopek za izdajo dovoljenja za izvedbo javne prireditve ali pri kateri je organizator priglasil javno prireditev. Skupaj s pristojno osebo upravne enote predstavnik policije na ustni obravnavi, ki jo vodi upravna enota,

za tekme visoke in srednje stopnje tveganja preveri, katere ukrepe za zagotovitev varnosti in reda na tekmi je organizator predvidel in predlaga izvedbo dodatnih ukrepov, ki jih smatra za potrebne. Obenem preveri število redarjev, ki jih organizator zagotavlja za posamezno tekmo in po potrebi predlaga povečanje števila redarjev, hkrati pa predstavnika organizatorja opozori tudi na dosledno izvajanje vseh zakonskih določb, ki se nanašajo na vnos nevarnih predmetov, pirotehničnih predmetov ter alkoholnih pijač in preprečevanje vstopa osebam, ki so pod vplivom alkohola.

Glede na prejšnje izkušnje predstavnik policije organizatorja opozori še na:

- pravilno razdelitev vstopnic z vidika optimalne ločitve nasprotnih navijaških skupin,
- pravočasno zasedbo delovnih mest varnostnega osebja in pravočasno omogočanje dostopa na stadion,
- zagotovitev parkirnih prostorov, po možnosti ločeno za nasprotni navijače,
- onemogočanje prehajanja navijačev in gledalcev iz enega sektorja v drugega in preprečevanja stika med nasprotniki navijaškimi skupinami,
- zaščito igralcev in uradnih oseb pred vdorom navijačev na igralno površino,
- dogovor o določitvi predstavnika organizatorja, ki bo sodeloval z vodjo redarjev, z domačimi organiziranimi navijači in policijo,
- druge zakonite zahteve, ki lahko vplivajo na varnost športne prireditve.

Pred tekmo policija sodeluje tudi z vodstvom navijaških skupin, od katerih pridobi podatke o načrtovanem organiziranem obisku tekme, načinu prihoda in številu navijačev, ki si bodo tekmo ogledali. Z vodjo navijačev se običajno dogovorijo tudi o okoliščinah, ki vplivajo na varnost na posamezni tekmi.

V primeru mednarodnih tekem se policija preko Interpola poveže s policijo druge države¹²⁹, od koder prihajajo navijači na tekmo, da pridobi podatke o številu, načinu prihoda in značilnostih tujih navijačev.

Na dan nogometne tekme policija izvaja naloge, povezane s prihodom navijačev in drugih obiskovalcev na nogometno tekmo. S potrebnimi ukrepi poskuša zagotoviti čim bolj optimalno pretočnost prometa v okolici stadiona. Ker se skupine navijačev praviloma že pred tekmo pojavijo v kraju, kjer bo potekala nogometna tekma, policija okrepi prisotnost na kritičnih mestih. Predvsem zagotavlja učinkovito ukrepanje ob

---

¹²⁹ Intervju z g. Dušanom Klobaso, višji inšpektor, in g. Alojzom Senčarjem, inšpektor za posebne naloge, Ministrstvo za notranje zadeve, 23.12.2000.

kršitvah javnega reda in miru, preprečuje pa tudi medsebojni spopad med navijaškimi skupinami.

Policija lahko v določenih primerih tudi spremlja vlake in avtobuse, s katerimi navijaške skupine prihajajo na nogometne tekme.

Neposredno pred tekmo policija sodeluje z redarsko službo, kateri ponudi pomoč, če bi bila ta potrebna v primeru večjih kršitev. Ob tem tudi preveri, če je organizator izvedel vse potrebne ukrepe in aktivnosti, ki mu jih je naložila upravna enota, in če izvaja tiste določbe, ki sicer izhajajo iz zakona samega.

Med samo nogometno tekmo policisti praviloma niso na prostoru prireditve, ker je le-ta namenjen redarjem. Za zagotavljanje varnosti in reda na nogometni tekmi je namreč v prvi vrsti odgovoren organizator. Policisti se med tekmo nahajajo na posebnem prostoru, od koder lahko pravočasno in učinkovito intervenirajo, kadar je to potrebno.

Po tekmi policija nadzira razhajanje obiskovalcev, pri čemer poseben poudarek namenja gibanju organiziranih navijaških skupin, in skrbi, da ne bi prišlo do stikov in preteпов med njimi. Poleg tega, tako kot pred tekmo, skrbi za pretočnost prometa, intervenira ob kršitvah javnega reda in miru ter drugih storitvah kaznivih dejanj ter spremlja vlake in avtobuse, če je to potrebno.

Pri nogometnih tekmah nizke stopnje tveganja, kjer ni pričakovati kršitev, policija praviloma zgolj nadzira dogajanje, preveri, če je organizator izvedel vse potrebne ukrepe, in zagotavlja pretočnost prometa v okolici stadiona, medtem ko na samem stadionu ni prisotna.

Medtem ko na posameznih tekmah sodelujejo le policisti države, v kateri se tekma odvija, na prvenstvu¹³⁰ lahko poleg policistov države gostiteljice sodelujejo tudi policisti ostalih držav udeleženk prvenstva. Ministrstva za notranje zadeve držav udeleženk z ministrstvom za notranje zadeve države gostiteljice podpišejo skupno izjavo o sodelovanju njihovih policistov na prvenstvu. Njihova glavna naloga je predvsem spremljati navijače svoje države na tekme in nuditi vso potrebno pomoč pri stikih države gostiteljice s temi navijači.

Spremljanje navijačev na gostovanja ima pozitiven učinek, saj policisti svoje navijače na ta način dobro spoznajo in že vnaprej vedo, kako bodo v določeni situaciji

---

¹³⁰ Na evropskem prvenstvu v Belgiji in na Nizozemskem je sodelovalo tudi šest slovenskih policistov (intervju z g. Alojzom Senčarjem, inšpektor za posebne naloge, in g. Dušanom Klobaso, višji inšpektor, Ministrstvo za notranje zadeve, 23.12.2000; Ekipa, 9.6.2000: 12.

odreagirali, zato lahko še pravočasno posredujejo in preprečijo incidente. Vendar pa morajo to dejavnost kljub vsemu opravljati izkušeni policisti in ne mladi, brez izkušenj, ki lahko odreagirajo na vsak gib navijačev in jih na ta način celo spodbudijo k nasilju ter izzovejo medsebojne konflikte.

Dialog med policisti in navijači je pomemben dejavnik, saj na tak način obe strani iščeta kompromis - navijači, da lahko izvedejo svojo koreografijo brez posredovanja policije, in policisti, da se že pred tekmo dogovorijo z navijači, da ti ne izvajajo nasilja. Žal pa obe strani premalo časa in pozornosti posvečata dialogu, s katerim bi se dalo preprečiti marsikateri pretep in incident.

6 SKLEP

Navijaško nasilje je stalni spremljevalec nogometnih tekmovanj, saj ne mine več teden brez incidentov večjih ali manjših razsežnosti. Svoj razcvet je doseglo s pojavom huliganizma v šestdesetih letih v Angliji, nato pa se je razširilo še na ostali del Evrope in po svetu. Kljub vse številčnejšim in ostrejšim ukrepom se je nasilje povečevalo iz obdobja v obdobje ter se z nogometnih stadionov preneslo na ulice in tako iz nogometnega problema postalo družbeni/državni problem, s pojavom v drugih državah pa še mednarodni problem.

V Sloveniji smo bili dolgo časa prepričani, da je navijaško nasilje, predvsem pa huliganizem, zadeva drugih držav, po zadnjih incidentih pa to vprašanje tudi pri nas postaja vse bolj aktualno. Klubi in nogometne zveze kot organizatorji nosijo glavno odgovornost za nemoten potek tekmovanja in varnosti vseh udeležencev, kar zahteva temeljite in dolgoročne priprave ter sodelovanje z najrazličnejšimi organi, kot so policija, redarji, gasilci, medicinsko osebje. Enako pomembno, če ne celo bolj, pa je sodelovanje z navijači oziroma navijaškimi skupinami, ki bi mu bilo treba dati še večji poudarek, kot ga ima sedaj, saj prav oni najpogosteje povzročajo incidente. V klubih so sicer določene osebe zadolžene za kontaktiranje z navijači, ki pa se jim premalo posvečajo, običajno le tik pred tekmami, kjer se pričakujejo kršitve, ali po tekmah, na katerih so bili izgrede, zato bi klubi morali imeti posebne predstavnike, ki bi bili zadolženi striktno samo za navijače, se z njimi dogovarjali o potovanjih na tekme, o načinu navijanja, pirotehniko, obenem pa jih tudi opozarjali na kršitve oziroma posledice in kazni za kršitelje. Navijači potrebujejo osebo v klubu, na katero se lahko zanesejo in ji lahko zaupajo. Zaupanje je glavni temelj dobrega odnosa med navijači in klubskim vodstvom in kjer je vzpostavljen takšen odnos, obstaja zelo majhna možnost izgrediv. Nasprotno pa, kjer se navijači počutijo odrinjeni od kluba, poskušajo svoje nezadovoljstvo izraziti in opozoriti nase z izgrediv.

Enako sodelovanje mora biti vzpostavljeno tudi med policijo in navijači. Posebni predstavniki policije, zadolženi za navijače, bi si morali prizadevati za čim boljši odnos med policijo in navijači, žal pa se ti prehitro zamenjajo, da bi bil takšen odnos lahko vzpostavljen, saj tako navijači kot policisti potrebujejo določen čas, da se medsebojno spoznajo in si zaupajo. Zaupen odnos med policisti in navijači pa bi pripomogel k zmanjšanju incidentov, saj bi navijači vedeli, kaj jih čaka v primeru kršitev, policisti pa

bi tudi vedeli, v katerem trenutku posredovati med navijači, da to ne bi vodilo še v hujše incidente. Oboji izražajo željo po čim boljšem medsebojnem odnosu, zato se morajo potruditi, da bo takšen odnos tudi zares vzpostavljen.

V primeru incidentov pa morajo kršitelji sami sprejeti odgovornost za svoja dejanja. Prevečkrat zanje odgovarjajo in plačujejo klubi in nogometne zveze. V tujini identifikacija izgreznikov ni več problem, saj imajo na stadionih nameščene videokamere, ki lahko v vsakem trenutku identificirajo izgreznike. V Sloveniji so kamere na stadionih nameščene le v primeru mednarodnih tekem in derbijev oziroma ko se pričakujejo izgredi.

V takih primerih bi morali tudi vodje skupin sprejeti odgovornost, da bi svoje člane opozarjali, naj ne izvajajo nasilja, in izgreznike izključevali iz svojih skupin.

Toda kaznovanje nasilnežev je le kratkoročna rešitev, saj se ti slej ko prej vrnejo ali se vsaj poskušajo vrniti na stadion in izzvati nove pretepe in incidente. Zato je predvsem potrebno spremeniti njihovo mišljenje, jih prepričati, da to, kar počnejo, nikamor ne vodi, da škodujejo le sebi in klubu, ki naj bi ga podpirali. Ker pa je na vedenje odraslih težko vplivati, je torej treba začeti z vzgojo že pri najmlajših. Tu bi lahko pomembno vlogo odigrali klubi v sodelovanju s šolami, ko bi v posebnih tečajih, programih mlade opozarjali na nesmiselnost nasilja na nogometnih tekmah, njegovih posledicah in jih učili korektnega navijanja. Tako kot se posamezniki, ko se pridružijo klubom kot igralci, učijo fair-playa igre, tako bi se morali učiti tudi fair-playa v navijanju.

Velik pomen torej ima navijaška subkultura. Ko se posameznik priključi navijaški skupini, sprejme njene vrednote in norme. Zelo pomembno je, da navijaška skupina zagovarja korektno navijanje, brez vsakršnega nasilja. V navijaških skupinah imajo veliko vlogo vodje skupin, zato je pomembno, da le-ti ne zagovarjajo nasilja, saj se mlajši in novi člani skupin po njih zgledujejo in jim sledijo.

Klubi pa bi morali tudi gledalce opozarjati na korektno navijanje že pred začetkom tekem preko raznih brošur, letakov, ki bi jih vsakdo prejel ob nakupu vstopnice, in preko medijev, ki bi s promoviranjem korektnega navijanja lahko vplivali na množice ljudi. Velik vpliv na najmlajše, potencialno nove navijače, imajo tudi očetje in ostali sorodniki ter prijatelji, saj se ti prvih tekem običajno udeležijo v njihovi družbi in se tako seznanijo z navijanjem. Če je torej njihovo navijanje polno verbalnega in fizičnega nasilja, obstaja velika verjetnost, da bodo tudi sami slej ko prej začeli s takimi dejanji.

Dodatni problem v Sloveniji pa predstavljajo zastareli stadioni. Železne ograje, pretesni zasilni izhodi, ki jih je ponekod celo premalo, lahko ob večji paniki na tribunah povzročijo hude posledice. V Sloveniji nogomet resda ni tako priljubljen kot drugod po Evropi in v svetu, a to še ne pomeni, da bo večno tako, zato je že zdaj potrebno ukreniti vse, da bomo pripravljeni na morebitne neprijetne dogodke v prihodnosti, saj je še vedno bolje preprečiti kot pa odpravljati posledice.

7 LITERATURA

7.1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. Carnibella, Giovanni; Fox, Anne; Fox, Kate; McCann, Joe; Marsh, James; Marsh, Peter (1996) Football Violence in Europe - A Report to the Amsterdam Group. The Social Issues Research Centre. Oxford.
2. Dunning, Eric (1999) Sport Matters. Sociological Studies of Sport, Violence and Civilization. Routledge; London and New York.
3. Giulianotti, Richard; Bonney, Norman; Hepworth, Mike (1994) Football, Violence and Social Identity. Routledge, London.
4. Grizold, Anton (1999) Evropska varnost. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
5. Južnič, Stane (1993) Identiteta. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
6. Lalić, Dražen (1993) Torcida - pogled iznutra. AGM. Zagreb.
7. NZS (2000) 80 let organiziranega nogometa na Slovenskem. Nogometna zveza Slovenije. Ljubljana.
8. Protega, Nenad (1997) Nogometni huliganizem v Sloveniji. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.
9. Šubic, Miran (2001) Slovenija je šla naprej! Dnevnik. Ljubljana.
10. UEFA (2000) Match Manual. EURO 2000. Belgium - The Netherlands. UEFA European Football Championship. Final Round. 10 June to 2 July 2000. Belgium - The Netherlands. UEFA. Nyon.
11. UEFA (2000) Tournament Manual. EURO 2000. Belgium - The Netherlands. UEFA European Football Championship. Final Round. 10 June to 2 July 2000. Belgium - The Netherlands. UEFA. Nyon.
12. (1998) Leksikon Cankarjeve založbe. Cankarjeva založba. Ljubljana.

7.2. ČLANKI

1. AFP (15.6.1998) 400 hard-core hooligans caused violence: English police. <http://www.wc98.com/00nC612u/english/tension/backarchive/19980615/archive23.html>
2. AFP (16.6.1998) Fans jailed as French clamp down on English hooligans. <http://www.wc98.com/00nC612u/english/tension/backarchive/19980615/archive/3html>
3. Armstrong, Gary (1998) Football Hooligans. Contemporary Sociology - A Journal of Reviews. Vol. 28, No. 2., 191-2.

4. Back, Les; Crabbe, Tim; Solomos, John (1999) Beyond the racist / hooligan couplet: race, social theory and football culture. *The British Journal of Sociology*. Vol. 50, No. 3., 419-38.
5. Celec, Boštjan (2000) Zeleni zmaji so sesuli gomulko. *Slovenske novice*, 3.10.: 3.
6. Cipot, Aleš (1996): Vrste navijačev. *Ultra*. št. 4, 4-7.
7. Gomzi, Zmago (2000) Policisti na urgenci. *Slovenske novice*, 3.5.: 18.
8. Green, Richard (1999) Football information services: fanzines, "Match of the Day" and the modem. *Aslib proceedings*. Vol.51, No. 1., str. 20-9.
9. Grizold, Anton (1998) Institucionalizacija zagotavljanja mednarodne varnosti. *Perspektive sodobne varnosti*. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana, str. 2-13.
10. Nejedly, Gorazd (2000) Green Dragons: Bojkot bomo nadaljevali. *SNL revija*. Št. 5, str. 24-25.
11. NZS (13.12.1999) Začetki nogometa na Slovenskem. *Zgodovina nogometa*. <http://www.nzs.si/zgodovina/zacetki.htm>
12. NZS (13.12.1999) Obdobje 1918-1941. *Zgodovina nogometa*. <http://www.nzs.si/zgodovina/1918-1941.htm>
13. NZS (13.12.1999) Obdobje 1945-1990. *Zgodovina nogometa*. <http://www.nzs.si/zgodovina/1945-1990.htm>
14. NZS (13.12.1999) Od osamosvojitve do danes. *Zgodovina nogometa*. <http://www.nzs.si/zgodovina/1991-.htm>
15. *Primorske novice* (23.08.2002) Divjali že pred tekmo. Št. 67, leto LVI, str. 31.
16. Stare, Andrej (2001) *Zgodovina tekmovanj v slovenskih nogometnih prvenstvih*. 10 let SNL. SNL Revija. Ljubljana, str.17-18.
17. Stott, Clifford; Reicher, Steve (1998) How conflict escalates: the inter-group dynamics of collective football crowd violence. *Sociology - The Journal of the British Sociological Association*. Vol. 32, No.2., str. 353-375
18. UEFA (13.12.1999) About UEFA. <http://www.uefa.org/UEFA/About/About.html>
19. UEFA (08.03.2000) About UEFA - History. <http://www.uefa.com/uefa/About/History.html>
20. UEFA (08.03.2000) About UEFA - The Worldwide Football Network. <http://www.uefa.com/uefa/About/TheWorld.html>
21. Žaberl, Miroslav (1996) *Nogometni huliganizem*. Sled.
22. Wilson, John (1999) Fanatics - Power, Identity and Fandom in Football. *Contemporary Sociology - A Journal of Reviews*. Vol. 50, No. 2., str. 192-3
23. (1996) Fizioterapevt sestavlja ekipo. *Ekipa*, 17.5.: 13.

24. (1998) Novi izgredi britanskih navijačev. Ekipa, 16.6.: 2.
25. (1998) V imenu nogometa. Ekipa, 27.6.: 5.
26. (1999) Mariborski navijači so razdejali soboške tribune. Ekipa, 6.4.: 3.
27. (1999) Škotska sveta vojna. Ekipa, 24.6.: 6.
28. (1999) Verjamemo, da nam bodo ostali sledili. Ekipa, 28.10.: 22.
29. (1999) Ljudje morajo spoznati, da je potrebno zamenjati upravo SCT Olimpije. Ekipa, 30.10.: 5.
30. (1999) Nogometni huligani iz Lensa obsojeni. Ekipa, 10.11.: 10.
31. (2000) Nacistični transparenti v Italiji. Ekipa, 2.2.: 20.
32. (2000) Croatia spet Dinamo. Ekipa, 16.2.: 24.
33. (2000) Zaenkrat je nastradala le pločevina. Ekipa, 11.3.: 24.
34. (2000) Pavlin se vrača za Bežigrad. Ekipa, 30.3.: 3.
35. (2000) To nima smisla. Ekipa, 7.4.: 24.
36. (2000) Carigrajski klobčič se je že začel odvijati. Ekipa, 8.4.: 20.
37. (2000) Neonacizem v Bolgariji. Ekipa, 20.4.: 22.
38. (2000) Pretepi, solzivec in aretacije v Splitu. Ekipa, 4.5.: 8.
39. (2000) Angleško-turški neredi tudi na letališču. Ekipa, 19.5.: 8.
40. (2000) Pokažimo rdeč karton rasizmu. Ekipa, 9.6.: 4.
41. (2000) Slovenski policisti na Euro 2000. Ekipa, 9.6.: 12.
42. (2000) Angleži glavni v pretepih. Ekipa, 19.6.: 11.
43. (2000) Neredi so se nadaljevali tudi zjutraj. Ekipa, 19.6.: 11.
44. (2000) Vodna bitka pri Waterlooju.. Ekipa, 6.7.: 23.
45. (2000) Največje tragedije na nogometnih igriščih. Ekipa, 11.7.: 9.
46. (2000) Policijsko maščevanje terjalo 13 žrtev. Ekipa, 11.7.: 9.
47. (2000) Gostovanja z vlakom, ki so trajala tri dni. Ekipa, 3.8.: 23.
48. (2000) Nevarnost, ki preti iz Vzhodne Evrope. Ekipa, 10.8.: 23.
49. (2000) Derbi brez Dragonsov. Ekipa, 2.10.: 3.
50. (2000) Green Gragons množično kršili javni red. Ekipa, 3.10.: 4.
51. (2000) Namesto praznika sramota. Ekipa, 16.10.: 24.
52. (2000) Mihajlović kaznovan zaradi rasizma. Ekipa, 23.10.: 8.
53. (2001) Zaradi desničarskih navijačev brez temnopoltih igralcev. Ekipa, 1.2.: 5.
54. (2001) Smrtna žrtev in ducat ranjenih na derbiju v Argentini. Ekipa, 11.4.: 8.
55. (2001) 43 mrtvih, več kot 150 ranjenih. Ekipa, 13.4.: 8.
56. (2001) Tragedija v JAR-u. Ekipa, 19.4.: 23.

57. (2001) Deset mrtvih v tragediji v Kongu. Ekipa, 3.5.: 6.
58. (2001) 130 ranjenih in 90 aretiranih. Ekipa, 11.5.: 8.
59. (2001) Še ena afriška tragedija. Ekipa, 11.5.: 9.
60. (2001) V Beogradu 28 ranjenih policistov. Ekipa, 12.5.: 8.
61. (2001) Črn teden. Ekipa, 12.5.: 24.
62. (2001) Vodstvo Lazia proti rasističnim navijačem. Ekipa, 25.5.: 10.
63. (2001) Viole lomile stole. Ekipa, 28.5.: 2.
64. (2001) Rasistični navijači Trevisa. Ekipa, 30.5.: 8.
65. (2001) S črnimi obrazi proti rasizmu. Ekipa, 5.6.: 10.
66. (2001) Dva mrtva in 300 aretiranih ob zmagi Boce. Ekipa, 2.7.: 8.
67. (2001) FIFA proti rasizmu, Blatter dobil podporo. Ekipa, 9.7.: 9.
68. (2001) Huliganski ples neodgovornih navijačev. Ekipa, 27.7.: 2.
69. (2001) Celtic : Rangers = Obi - Van : Darth Vader. Ekipa, 2.8.: 23.
70. (2001) Mož za uspehe. Ekipa, 26.10.: 24.
71. (2001) Boavista in Sparta kaznovani zaradi navijačev. Ekipa, 10.11.: 22.
72. (2001) Bližnje srečanje Gringosov in Viol. Ekipa, 3.12.: 5.
73. (2002) Dva mrtva in 12 ranjenih pred tekmo v Argentini. Ekipa, 19.2.: 6.
74. (2002) Argentinski navijači še naprej sejejo smrt. Ekipa, 27.2.: 7.
75. (2002) Trigijev ognjeni krst. Ekipa, 28.3.: 24.
76. (2002) Italijanske oblasti aretirale šest Slovencev. Ekipa, 23.8.: 3.
77. (7.3.2000) Frequently asked questions. Policing football.
<http://www.wypolice.gov.uk/wypolice/football/faqs.htm>
78. (7.3.2000) Legislation. Policing football.
<http://www.wypolice.gov.uk/wypolice/football/footlaw.htm>
79. (7.3.2000) No Violence - The World of Violence.
http://www.noviolence.com/Archives/engl_mundo.html

7.3. DOKUMENTI

1. FIFA (15.2.2000) Title, Constitution, Headquarters. Chapter 1. ART. 1.
<http://www.fifa.com/fifa/handbook/statutes/stat.1.frame.html>
2. FIFA (15.2.2000) Objects. Chapter 2, ART. 2.
<http://www.fifa.com/fifa/handbook/statutes/stat.2.frame.html>
3. FIFA (15.2.2000) Membership. Chapter 3, ART. 9.
<http://www.fifa.com/fifa/handbook/statutes/stat.3.frame.html>

4. FIFA (15.2.2000) Bodies. Chapter 4. ART. 10-43.
<http://www.fifa.com/fifa/handbook/statutes/stat.4.frame.html>
5. FIFA (15.2.2000) Expulsion of National Associations. Chapter 15, ART. 61.
<http://www.fifa.com/fifa/handbook/statutes/stat.15.frame.html>
6. Nogometna zveza Slovenije (1999) Disciplinski pravilnik NZS. Pravilniki Nogometne zveze Slovenije. Ljubljana, 28-38.
7. Nogometna zveza Slovenije (1999) Red na športnih in drugih javnih prireditvah. Pravilniki Nogometne zveze Slovenije. Ljubljana, 69-74.
8. Nogometna zveza Slovenije (1999) Sklep o objektih. Pravilniki Nogometne zveze Slovenije. Ljubljana, 67-8.
9. Nogometna zveza Slovenije (1999) Tekmovalni pravilnik NZS. Pravilniki Nogometne zveze Slovenije. Ljubljana, 12-27.
10. Nogometna zveza Slovenije (1999) Varnost na štadionih. Pravilniki Nogometne zveze Slovenije. Ljubljana, 75-7.
11. UEFA (1993) Safety and security in the stadium for all matches in the UEFA competitions. UEFA. Nyon.
12. UEFA (1995) The official delegate of UEFA and his duties at matches in the European competitions. UEFA. Nyon.
13. UEFA (1997) Regulations of the European Football Championship. UEFA. Nyon.
14. UEFA (1998) UEFA Disciplinary Regulations. UEFA. Nyon.
15. UEFA (1999) Safety and Security in the Stadium for all UEFA Competition Matches. UEFA. Nyon.
16. Zakon o javnih shodih in javnih prireditvah; Uradni list SRS; št. 20/73.

7.4. INTERVJUJI

1. Green Dragons, Ljubljana, 18.3.2001.
2. Likar, Metka; ND HIT Gorica, Solkan, Nova Gorica, 18.12.2000.
3. Senčar, Alojz; Klobasa, Dušan; Generalna policijska uprava, Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana, 23.12.2000.
4. Zalar, Andrej; Nogometna zveza Slovenije, Ljubljana, 28.11.2000.

8 PRILOGE

Tabela 1: INCIDENTI NA NOGOMETNIH STADIONIH PO SVETU, OMENJENI V MEDIJIH

DRŽAVA	LETO INCIDENTA (št. incidentov)	DRŽAVA	LETO INCIDENTA (št. incidentov)
Argentina	1936, 1965, 1968	Libanon	1964
Avstralija	1981	Madžarska	1908
Avstrija	1965	Malta	1975, 1980
Belgija	1974, 1981, 1985	Mehika	1968, 1983
Bermudi	1980	Nemčija	1931, 1965 (2), 1971, 1978, 1979 (2), 1980, 1981 (3), 1982 (6)
Brazilija	1971, 1982	Nigerija	1983
Egipt	1966, 1974	Nizozemska	1974, 1982
Francija	1933, 1960, 1975, 1977 (2), 1980	Norveška	1981

DRŽAVA	LETO INCIDENTA (št. incidentov)	DRŽAVA	LETO INCIDENTA (št. incidentov)
Gabon	1981	Nova Zelandija	1981
Grčija	1980 (2), 1982, 1983	Peru	1964
Gvatemala	1980, 1996	Portugalska	1970
Indija	1931, 1982	Romunija	1979
Irska	1913, 1919, 1920 (3), 1930, 1955, 1970, 1979 (3), 1981	Sovjetska zveza	1960, 1982
Italija	1920, 1955, 1959, 1963 (2), 1965 (2), 1973, 1975, 1979, 1980, 1981, 1982	Španija	1950, 1980 (2), 1981, 1982
Jamajka	1965	Švedska	1946
Jugoslavija ¹³¹	1955 (2), 1982 (2), 1989, 1990	Švica	1981
Kanada	1927	Turčija	1964, 1967

¹³¹ Podatki veljajo za SFRJ.

DRŽAVA	LETO INCIDENTA (št. incidentov)	DRŽAVA	LETO INCIDENTA (št. incidentov)
Kitajska	1979, 1981, 1983	VB	1902, 1906, 1909, 1920, 1924, 1930, 1935, 1936, 1946, 1949, 1951, 1954, 1961, 1968, 1971, 1985 (2), 1989
Kolumbija	1982	ZDA	1980

Vir: Carnibella, Giovanni, in drugi (1996): Football violence in Europe; The Social Issues Research Centre; Oxford; 28-9.

Dunning, Eric (1999): Sport matters: Sociological studies of sport, violence and civilization; Roulledge; London, New York; 131.

Tabela 2: NAJVEČJE TRAGEDIJE NA NOGOMETNIH STADIONIH

DATUM	KRAJ	VZROK INCIDENTA	POSLEDICE
05.04.1902	Glasgow, Škotska	zrušila se je tribuna	25 mrtvih, 517 ranjenih
09.03.1946	Bolton, Anglija	zrušila se je stena, kar je povzročilo paniko	33 mrtvih, več kot 400 ranjenih
30.03.1955	Santiago, Čile	vdor na stadion	6 mrtvih
24.05.1964	Lima, Peru	spopad med navijači Argentine in Peruja	318 mrtvih, več kot 500 ranjenih
23.06.1968	Buenos Aires, Argentina	gneča pred izhodom	74 mrtvih, 150 ranjenih
27.06.1968	Mexico City, Mehika	spopad med navijači Hondurasa in El Salvadorja	vojna med državama
02.01.1971	Glasgow, Škotska	vdor navijačev na stadion, zrušila se je ograja ob igrišču	66 mrtvih, 140 ranjenih
04.03.1971	Salvador, Brazilija	pretep na tribunah	4 mrtvi, več kot 1500 ranjenih
17.02.1974	Kairo, Egipt	napad navijačev na prostore lokalnega kluba	49 mrtvih
31.10.1976	Yoaunde, Kamerun	posredovanje policije v pretep	2 mrtva
06.12.1976	Porto-au-Prince, Haiti	panika, sprožitev pištole vojaka	5 mrtvih
20.10.1982	Moskva, Rusija	policija je preprečevala vstop navijačem na stadion	340 mrtvih
11.05.1985	Bradford, Anglija	cigaretni ogorek je povzročil požar na tribuni	56 mrtvih
29.05.1985	Bruselj, Belgija	zrušila se je ograja, ki je ločevala navijače nasprotnih ekip, čemur je sledil pretep	39 mrtvih
10.03.1987	Tripoli, Libija	panika, ko so navijači grozili z noži	39 mrtvih

DATUM	KRAJ	VZROK INCIDENTA	POSLEDICE
12.03.1988	Katmandu, Nepal	gneča pred zaprtim izhodom	93 mrtvih, več kot 100 ranjenih
15.04.1989	Sheffield, Anglija	policisti so na prepoln stadion spustili še druge navijače, ki so stali pred vhodom	95 mrtvih
13.06.1991	Orkney, Južna Afrika	pretep na tribuni	40 mrtvih
05.05.1992	Bastia, Korzika	zrušila se je montažna tribuna	17 mrtvih, več kot 1900 ranjenih
16.06.1996	Lusaka, Zambija	proslavljanje zmage	9 mrtvih, 78 ranjenih
16.10.1996	Guatemala City, Gvatemala	razgrajanje navijačev	83 mrtvih, 180 ranjenih
09.07.2000	Harare, Zimbabve	panika po posredovanju policistov s solzivcem	13 mrtvih

Viri: http://www.noviolence.com/Archives/engl_mundo.html; Ekipa, 11.7.2000: 9